

LES REEDICIONS DE LA «BIBLIOTECA CATALANA» (1919-1922)*

August RAFANELL
Universitat de Girona

A Ricard Fité, col·laborador necessari

A la darrerria del 1928 o al començament del 1929, Maurici Serrahima visitava Narcís Oller i el felicitava perquè havia accedit a adaptar l'ortografia de la seva obra a les regles del «català modern». Opositor de primera hora als dictats de Pompeu Fabra (Oller, 1962: 284; Miracle, 1968: 313-325; Bladé i Desumvila, 1965: 57-58), Oller deia a Serrahima que s'havia avingut a la muda perquè les seves proses, «així com així, també les haurien corregit quan les vagin tornant a editar, i m'he estimat més revisar la correcció jo mateix, perquè no em toquin allò que jo vull deixar-hi» (Serrahima, 1948: 1061). La renúncia d'Oller tenia un motiu suplementari per manifestar-se. Justament en aquells dies la casa Gustau Gili havia emprès la primera edició de l'obra completa del patriarca dels prosistes catalans. Durant poc més d'un any en sortiran dotze volums en quart, paper bo i una llengua immaculada. Es tracta de la consagració de l'escriptor veterà, decidida en un moment clau de la història de la novel·la catalana, com és ara el de la reposició de la seva centralitat dins el món de les lletres locals (Yates, 1975).

A l'últim tram de la seva vida, per tant, Narcís Oller va presentar les seves pàgines «sotmeses a les noves normes ortogràfiques, a un bon endegament i una discreta depuració —que, tot plegat, prou els calia» (Gaziel, 1962: XXVII). Qui escrivia això no és pas Oller, sinó Agustí Calvet (Gaziel), un convençut de la necessitat d'aquella evolució. Per a Gaziel, la posada al dia dels textos ollerians es limitava a esgratinyar l'escorça dels originals. Rectificava una excentricitat gràfica, i complia el requisit necessari per accedir a la permanència. Amb una actitud així, com anota Maurici Serrahima, Oller «se sentia segur que la seva obra no moriria amb ell» (1972: 48). Amb tot, la retractació olleriana no va pas abolir la suspicàcia, expressada en diverses ocasions pels joves noucentistes, cap a la llengua primera de l'escriptor (Gaziel, 1962: XXIV-XXVI; cf. Martínez-Gil, 1999: 280-281). L'elogi de Gaziel, que era un d'aquells joves, estava influït per la lectura dels criteris que el corrector Emili Guanyavents havia encartat al preliminar de les *Obres completes* d'Oller.

* Agraïco les observacions que han fet a aquest article Narcís Garolera i Albert Rossich.

Això s'esqueia a la darrera del 1928, quan les consignes de Pompeu Fabra s'havien posat a funcionar a tota màquina, i sense a penes traves. No hauríem pas de descartar que les envestides de la dictadura de Primo de Rivera, entre les quals el desmantellament de l'Institut d'Estudis Catalans, vagin contribuir a l'èxit de la nova regulació idiomàtica, ni que fos en qualitat de revulsiu. Ho deia, per exemple, Francesc Cambó, en fer balanç de l'eclipsi del règim, quan argumentava que la llengua catalana «no havia estat mai tan forta» com llavors (Cambó, 1930: 30). Del que no hi ha dubte és que pels anys d'abrogació de la catalanitat pública es consolida, com ha explicat Eulàlia Pérez, un circuit literari i un «mercat cultural» en l'idioma històric del país (AA.VV. 1995: 339). És la mateixa requesta que permet escampar les moralitats de Josep M. Folch i Torres, que difon una prosòdia per trones i escenaris, o que distribueix publicitat comercial tant en perfecte català com en català perfecte.

Per sobre de tots els altres, hi va haver un contrapès que va decantar l'èxit del nou model lingüístic. L'advertia Alfons Maseras, a propòsit de la palinòdia d'Oller: «Donada l'acceptació general que les normes promulgades han assolit, l'escriptor que no les adopi es condemna a no tenir lectors, car les noves generacions, avesades per la premsa a la nova ortografia, rebutjaran en l'esdevenidor els llibres que trobin grafiats a l'antiga» (Maseras, 1996: 88). Durant els anys del directori primoriverista, en efecte, els diaris i les revistes facturats en «català modern» van créixer exponencialment, a pesar de les temptatives més o menys oficials que hi van plantar cara (Roig Rosich, 1992: 187-198). No sabem gaire quins van ser els controladors últims d'aquells productes, i fins a quin punt van dependre d'ells les últimes voluntats tipogràfiques. Sabem en tot cas que l'expansió quantitativa de la premsa en català, condensada en molt pocs anys, va fortificar la llengua catalana de referència.

UNA EDITORIAL I UNA LLENGUA

També apuntava Maseras que el criteri establert el 1928-1929 amb l'obra d'Oller no feia més que consagrar una dinàmica que venia d'abans. Tenia raó. El 1921 Editorial Catalana havia editat *Traduccions selectes*, un volum on el novel·lista de Valls trasplantava al català contes de Gustave Flaubert, Pierre Loti, Victor Hugo i Eça de Queirós, dintre de la col·lecció «Biblioteca Catalana», dedicada exclusivament a la narrativa local. M'hi centraré en l'última part d'aquest treball. De moment convindria retèner una cosa: que la intenció de la casa que va publicar aquelles adaptacions no era gens anecdòtica.

Fundada el juliol 1917 sota el patrocini de la Lliga Regionalista, Editorial Catalana formava part del hòlding que reunia des de l'edició del diari *La Veu de Catalunya* o de les revistes *D'Ací i d'Allà*, *Agricultura* (després *Agricultura i Ramaderia*) i *Economia i Finances* fins a les col·leccions «Biblioteca Literària», d'autors estrangers, i la «Biblioteca Catalana», d'autors catalans, a més d'una «Enciclopèdia Catalana» composta per tot de monografies breus. L'administració de la iniciativa va recaure en els germans Josep i Pau Pugès, i la direcció literària, en Josep Carner. Alguns regionalistes creien que allò consti-

tuïa un projecte transcendental, que emparentaven amb «la darrera creació patriòtica de Prat de la Riba» (Manent, 1982: 183). Amb tiratges alts, que podien arribar a quatre o cinc mil exemplars, i bones xarxes de difusió, Editorial Catalana es va fer compte de publicar un llibre cada mes. Promoguda en combinació amb les subscripcions de *La Veu* i el magazín *D'Ací i d'Allà*, es tracta de «l'empresa de més volada» que mai s'havia produït dins el món editorial en llengua catalana (Tasis, 1961: 1190).

Editorial Catalana va sorgir com una de les últimes creacions del Noucentisme cultural. També va néixer en el moment culminant del catalanisme burgès, convertit en galvanitzador del reformisme hispànic. No feia pas gaire que el poeta Josep Carner, editorialista oficiós del diari de la Lliga (Cambó, 1981: 252), havia deixat caure que «avui, a Espanya, els únics moviments dignes de vera preocupació, els únics moviments realment vius, són l'obrer i el nacionalista» (Carner, 1916: 1). El fet és que el març del 1917 la dreta regionalista torna a guanyar els comicis provincials, amb el banderí de la regeneració peninsular. Pocs dies després les Juntes de Defensa convoquen la seva dieta revolucionària. Pel juliol la Lliga planteja l'«autonomia integral», cosa que no triga a desembocar en la crida a diputats i senadors perquè hi donin l'anuència (Lliga Catalana, 1933: 213). L'exèrcit pren la plaça de Sant Jaume i voltants. El 21 de juliol té lloc a Barcelona l'anomenada Assemblea de Parlamentaris, amb la descentralització en el primer punt de l'agenda. Aleshores *La Veu de Catalunya* és suspesa governativament.

Quan al cap d'uns dies el diari de la Lliga pot reaparèixer, Carner hi presenta Editorial Catalana, i ho fa com si es tractés del fruit primerenc d'una reanimació col·lectiva: «Malgrat el trasbals dels grans esdeveniments d'aquests moments històrics, les nostres forces són acrescudes, i el daler d'eixamplar i d'intensificar l'actuació catalanesca en tots els ordres de la vida ciutadana ens ha fet atañçar la realització de nombre d'aspiracions que des d'aquesta hora podem ja formular» (Carner, 1917: 1). Editorial Catalana perseguia una finalitat bastant més que literària: es projectava cap a «la formació d'una consciència nacional» (Molas, 1983: 135). Planejava una consciència nacional, si fem cas del que dirà Bertrana al cap de molt, quan hi passi comptes: «La massa burgesa, seguidora del credo polític del fundador, corresponia a la seva iniciativa patriòtica amb la mateixa disciplina que seguia la màxima electoral: "El bon elector vota de matí." Compravien els volums editats i els posaven als prestatges de llurs biblioteques com a testimoni d'haver secundat una gran idea, confessant, però, amb una exemplar modèstia, que el contingut dels llibres no els interessava pas, que era superior a llurs pretensions intel·lectuals, i antitètic a les abassegadores activitats que ells despenien en el món del comerç i de la indústria» (Bertrana, 1948: 170).

Del 1917 al 1924, llavors que les edicions de la Lliga són absorbides per la Llibreria Catalònia d'Antoni López Llausàs (Llanas / Pinyol, 2011), el catàleg de llibres que la comandita lliguera ha posat a la venda adquireix una presència important. En el seu primer any de vida, des d'allà s'expedeixen uns papers canònics: la primera part de la versió catalana de l'*Eneida*, a càrrec de mossèn Llorenç Riber; traduccions carnerianes de Dickens, de Twain, d'Andersen; de Poe, per Riba; de Shakespeare, per Magí Morera i Galícia; o Goethe (*Herman i Dorotea*), en versió de Josep Lleonart. Pel que toca concretament a la «Biblioteca Catalana», Carner se'n degué encarregar fins que va ser nomenat cònsol a Ginebra el març del 1921, empès per la seva separació de l'*staff* regionalista,

posterior a la mort de Prat de la Riba (Manent, 1982: 179-181). Aleshores Joan Estelrich, incondicional de Cambó, pren les regnes de la fàbrica d'idees de la Lliga i es converteix en l'home clau d'Editorial Catalana (*EpCar*, 1994: 124).

Només que, quan passa tot això, Carner ja ha hagut de seleccionar els autors i els textos que havien de formar en la nova empresa. Si el propòsit de la «Biblioteca Literària» descansava en l'homologació del català amb les altres llengües de cultura, basada en traduccions de novel·la estrangera, el de la «Biblioteca Catalana» s'havia de circumscriure a la prosa local, a fi de revisar-ne tant la tradició com els elements més joves (Ortín, 1996: 139). Tot plegat responia al pla que el mateix Carner havia dictat des de *La Veu de Catalunya*, partint de la incipiència de la narrativa sotmesa a les prescripcions de l'estètica més innovadora, com ara la novel·la *La llar de les grandeses*, de Miquel Roger i Crosa, i els relats de *Quatre històries*, d'Eudald Duran-Reynals.

A Catalunya, segons Carner, la «manca de literatura de ficció» reclamava el concurs del «novel·lista professional», i a la vegada el de «l'editor tècnic i negociant». El tomb, per això, era imminent. L'anunciaven les últimes contribucions de Dolors Monserdà: *María Gloria* (1917); i ben aviat l'anunciaria *Buscant una ànima* (1920). De Santiago Rusiñol, *El català de «La Mancha»* (1914): no pas per cert *La «Niña Gorda»* (1917) o *En Josepet de Sant Celoni* (1918), novel·les recents, acomodades certament al català de Fabra, però plenes d'un xaronisme espitregat i bròfec. No pas les fabulacions, d'una dialectalitat emmascarada per l'estricta compliment de les regles del 13, de *Miratges* (1915), del lliguer Carles de Fortuny, on el teló de fons de la Setmana Tràgica feia més nosa que servei. No cal dir que quedaven fora de les expectatives de Carner les proses amb què les edicions de la Il·lustració Catalana, dirigides per Francesc Matheu, s'obstinaven a representar el que Bertrana qualificaria de «catalanisme amb y grega i literatura púdica» (1948: 98); tal era el cas de *Rurals y urbanes*, de Narcís Oller (1916). Per força hi havia d'haver una altra cosa. En el seu article-programa, Carner pronosticava que les primeres produccions de la «Biblioteca Catalana» testimoniarrien el canvi, amb textos de Joaquim Ruyra, Carles Soldevila, Josep Farran i Mayoral, Josep M. López-Picó, Joaquim Folguera, o d'ell mateix: «Sembla que estigui per normalitzar-se l'expressió novel·lística a la literatura catalana». Carner aquí vol dir que *estava a punt* de normalitzar-se la novel·la en català gràcies a l'editorial que li acabava de ser confiada (Carner, 1918a: 5). Carner publicarà, uns mesos després del seu article-programa, els contes neocostumistes de *Les planetes del verdum*.

Els arguments en favor de la remoció de la narrativa indígena es van desplegar des del vuitè volum d'Editorial Catalana, quan la secció d'autors del país que l'havia de compondre encara no té nom. El 1918 surt *L'abrandament*, de Carles Soldevila, novel·leta anecdòtica, acompanyada d'un extens introit que fa com de manifest. Josep Carner hi exposa que, després dels anys de silenci narratiu, ha arribat el temps de la «metamorfosi»; després de l'efusió naturalista, darrer espasme de la «subversió romàntica», és l'hora del *grand style*, del qual l'obra de Soldevila destil·la «un tast de perfecte aplom, de paraula granada, d'observació austera, de púdica causticitat, de límit sortós» (Carner, 1918b: 7-8). Superat el descontrol de la realitat, fill del nerviosisme finisecular, tocava la continença petitburgesa. Això concernia tant el disseny de les trames com la seva epidermis verbal. Carner no deixa escapar l'oportunitat per proclamar-ho en veu alta. Ell, que sempre s'havia considerat «el primer ministerial de l'obra de Pompeu Fabra» (Garcés, 1927:

145), ara, amb tot de novel·les al calaix escrites en la bona llengua fabrística, en podia certificar l'èxit: «Hem reivindicat l'aptesa literària del català, i hem volgut acreditar-la, de primer amb picabaralles d'escamots dialectals, després en recta ordenació d'exèrcit». La nova prosa defugiria tant la polifonia com el tipisme, perquè «la veritable riquesa [...] consisteix, no pas en el nombre de paraules, sinó en el nombre de sentits de cada paraula» (Carner, 1918b: 10).

Amb aquests galons, Carles Soldevila pot figurar com un dels generals de l'exèrcit en formació. Pot figurar «entre els elaboradors del català novíssim», com a «socialitzador del nostre idioma». Això passa en el precís moment que, al costat dels ritmes de la poesia jove, «el noucentisme necessita [...] els seus novel·listes» (Carner, 1918b: 10-11). Era qüestió de normalitzar un gènere, però simultàniament de normalitzar la llengua d'un gènere. Pompeu Fabra ja havia advertit, posant-hi un èmfasi molt especial, que «cal gramàtica als escriptors» (1915: 1-3). El 1917, el mateix any de l'arrencada d'Editorial Catalana, Fabra havia tutelat el *Diccionari Ortogràfic (DiccOrt)*, en el prefaci del qual es recordava el consens normatiu del 1913 alhora que s'hi sobreimprimien els models de flexió nominal i verbal. L'any següent Fabra mateix encapçalava la *Gramàtica catalana (GramCat)*. Editats per l'IEC, aquests textos adquireixen immediatament rang dogmàtic entre institucions, mestres i premsa. Els literats joves s'hi van fer amb la mateixa diligència amb què al seu dia havien hagut d'assimilar la novíssima regulació ortogràfica.

Tanmateix Pompeu Fabra tenia clar que una cosa eren els «filòlegs» i l'altra els «poetes». En el seu parlament als Jocs Florals de Mataró del 1918, havia advertit que no s'havia pas de confondre la feina dels uns amb la dels altres. Mentre els filòlegs aspiraven a «arribar a la coneixença perfecta de la llengua vivent amb totes les seves varietats dialectals i a la coneixença perfecta de la llengua antiga», els bons escriptors el que havien d'executar era un «treball delicadíssim de selecció» que permetés posseir un «concepte just del que és una llengua literària» (Fabra, 1932: 73-75).

De resultes de tot això, és lògic que el primer a allistar-se a l'Editorial Catalana fos Carles Soldevila, «el més barceloní» dels escriptors del moment (Guansé, 1966: 106). La pràctica de Soldevila venia a demostrar que els ideòlegs del civilisme no s'enganyaven pas quan parlaven del «modelat dels pobles» (Ors, 1916); també del necessari modelat de la llengua dels pobles. La doctrina idiomàtica noucentista havia tingut una epifania en el pròleg d'Eugeni d'Ors a *La Montanya d'Amethystes*, de Guerau de Liost (Jaume Bofill i Mates): «Devem pensar que la Paraula no ha estat mai viva; però que acàs un jorn ho devingui quan, de tan perfecta, ja tots els elements prenguin, entorn d'un núcli, la forma suprema d'un esquisidíssim polígon» (Ors, 1908: X). Tenia una seqüela en la campanya del «bon mot» propagada pel moralista Ramon Rucabado, que considerava tota forma sospitosa de vulgarisme com a «vegetaciones fungosas del idioma» (1910: 186). Jaume Bofill i Mates, alçapremat per la filosofia orsiana, arribarà a dictar sentència en aquests termes: «Tota Capital o Metròpoli és l'elevació d'un valor nacional a categoria universal humana. Les regions són fragmentàries, especialitzades, anecdòtiques. Com òrguens de la Nació, mutualment es completen. La Ciutat és el resum, és la depuració». Per dignificar el món, en fi, només «la Capital dóna l'accent»; només «la Capital posa el segell a tota producció, a tota creació» (1915: 1-2). Més que una aglomeració humana, n'hi havia que s'imaginaven la «Ciutat-Idea donant l'expressió, ordenant-la i ritmant-la» (Farran i

Mayoral, 1916: 13). Carles Riba en deia, d'això mateix, l'«acció imperialista del dialecte de la capitalitat cultural» (Riba, 1918).

L'Editorial Catalana es convertirà en la plataforma destinada a accentuar metropolitanament les proses ficcionals. Poc després de *L'abrandament* ve, ja sota el timbre de la «Biblioteca Catalana», Josep M. de Sagarra amb *Paulina Buxareu*, novel·la quietista i mundana. Vénen els *Lleures barcelonins* de Josep M. López-Picó, plens de civisme factici, en què l'*urbano* figura al costat de «la dona de les bombes», i Barcelona és «feliç» (1921: 30-32); o vénen les narracions de *La creació d'Eva i altres contes*, de Carner, en una de les quals, titulada «La compensació», l'artèria de la Barcelona popular és pintada amb tots els colors de la condescendència.

Ara bé: amb el desdoblament dels poetes noucentistes en narradors noucentistes la «Biblioteca Catalana» no en feia prou. Si s'hagués circumscrit als contemporanis, tampoc no hauria tingut gaire per triar, donada «la dificultat d'obtenir originals d'aquells joves poetes i assagistes als quals es resistia la novel·la» (Castellanos, 1996: 24). No va pas ser així, i entre el 1919 i el 1922 dins la «Biblioteca Catalana» es van estampar trenta-dos llibres, una part dels quals obra de prosistes vius i actius. No és menys veritat, per això, que bona part d'aquell catàleg tan aparentment nou el van integrar reedicions d'uns textos anteriors al *Diccionari* del 1917, a la *Gramàtica* del 1918, i també a les normes ortogràfiques del 1913.

REFENT LA TRADICIÓ

Per als propagandistes del salt noucentista, quin sentit tenia reciclar uns testimonis de la prehistòria lingüísticoliterària? D'entrada poc. Però hi havia casos i casos. Hi havia casos en què el gust de la reminiscència seguia sent, després de tot, productiu i benèfic. La «Biblioteca Catalana» la inaugura *L'auca de la Pepa*, de Joan Pons i Massaveu.¹ Encara que aquest text es pugui estimar com «l'exponent més clar de la prosa costumista i probablement l'intent més elaborat de passar del quadre de costums a la novel·la sense renunciar a la poètica del gènere» (Pericay/Toutain, 1996: 66), cap al 1920 a ningú se li escapava que era un producte plenament vuitcentista: un espècimen «dialectal» de cap a peus. Només que la dialectalitat de Pons era una dialectalitat ciutadana, que legitimava *a fortiori* les prescripcions noucentistes. En feia com de canemàs. D'aquí vindrien les lloances de *L'auca* aparegudes a les planes de *La Veu de Catalunya*, l'altaveu permanent del Noucentisme (Castellanos, 1996: 304, nota 33).

1. El 1917 la Societat Catalana d'Edicions havia reeditat, modernitzant-ne l'ortografia, tot de contes de Joan Pons i Massaveu a *Com anàvem dient...* No sé fins a quin punt pot ser significatiu que, als últims anys de la seva vida (11-XI-1959), Carner confessés a l'editor Josep M. Cruzet, que li demanava el parer de cara a una eventual reedició de l'obra major de Pons: «No he llegit mai *L'Auca de la Pepa* ni cap altre llibre de J. Pons i Masaveu [...]. Tot i no haver llegit cap obra d'ell, tinc la intuïció que fou respectable» (*EpCar*, 1995: 216).

Devia succeir si fa no fa el mateix amb els *Aigoforts* de Gabriel Maura, salvats per la modernitat mitjançant la «Biblioteca Catalana», i avalats per un pròleg escrit feia trenta anys per Joan Alcover, puntal de l'Escola Mallorquina. Entre el catalanisme cultural la fascinació pel tirat mallorquí era tan antiga com el moviment de la Renaixença. Josep Carner l'havia redoblada des dels dies del quinzenal *Catalunya* (1903-1905), dels mensuals *Mitjorn* (1906-1907) i *Empori* (1907-1908) o del setmanari *La Cataluña* (1907-1912), fins al punt de guanyar-se la consideració de «cònsol de Mallorca» a Barcelona (Manent, 1982: 70-78). Coneixent les peripècies de la versió catalana de la *Mireia* mistralenca, obra de Maria Antònia Salvà (1913) publicada per l'IEC (1917), sabem que se l'havia apropiada radicalment (Julià, 2003). Amb l'edició dels *Aigoforts* de Maura, microscòpics i urbans, Carner reflatava la taleia insular i l'establia com a component de primer ordre en la creació d'una literatura catalana moderna, també d'una llengua catalana moderna.

Així doncs, l'adaptació que la «Biblioteca Catalana» fes d'unes velles glòries catalanoblears no podia resultar tan traumàtica com això. Amb una única condició, indispensable: que aquells clàssics s'emmotllessin a les convencions ortogràfiques vigents d'ençà del 1913. Només a això? Generalment amb això no n'hi havia prou. Els retocs també s'havien d'acomodar, si res més no, a la prevalença discriminatòria del *DiccOrt* del 1917. Acarant el primer capítol de *L'auca de la Pepa. Noveleta de barri* (Barcelona: «La Renaixença», 1893, p. 5-18) amb *L'auca de la Pepa* (Barcelona: Editorial Catalana, 1919, p. 1-9), el resultat, a part del que es desprèn del contrast gràfic, proporciona un munt de discrepàncies fonètiques, morfològiques, sintàctiques o de lèxic. En endavant assenyalaré amb un asterisc (*) les formes dels textos citats recollides al *DiccOrt* del 1917, i amb dues (**) aquelles l'ús de les quals quedava legitimat per la *GramCat* del 1918. Les dispo-
so segons l'ordre en què compareixen, i evito reproduir-ne les duplicitats:

munyoch : manyoc	escaparata* : aparador	mes [millor: però]* : però
haguessen** : haguessin	contornaven* : rodejaven	acomplir* : complir
ab : amb	an En : a En	regalo : regal
al alletarla : en alletar-la	nimbo : nimbe	guinyapos : <i>guiñapos</i>
lo mateix : el mateix	querub : querubí	allargos : allargs
pellingos : pellingots	enmascare : emmascarades	aucellet [millor: ocell &]* : ocellet
mossaich : mosaic	al menos : almenys	per tu : per a tu
ab la quina : amb la qual	manto : mantell	istiu [V. estiu &] : estiu
sexo : sexe	extès : estès	soleiada : solellada
aixís : així	de quins fons n'eixían : del fons del qual n'eixien	forradas sá y enllá : folrades ça i lla
trajo : vestit	deixos : deixes	oronels : oronells
companyons* : companys	tota sort : tota mena	endalt : amunt
son* : el seu	enmunyocat : emmanyocat	aurenetas : orenetes
corvo : corb	després* : après	aixeribida : eixorivida
alfanch : alfange	s'esvaheix [esvair]* : s'exhala	poch á poquet : a poc a poquet
mayals : mainals	quartel : quarter	polacres : polacres
dobblets : dobles	a pesar de la forsa : amb tot i la força	
la senyal : el senyal		
etgegar : engegar		

fondos : profunds	qui : el qual	abigarrats: bigarrats
adhuc [àdhuc]* : fins	dintell : llindar	poc ne feia : poc en feia
envolts : voltants	haguera** : hauria	ribetats : enribetats

El procediment seguit amb *L'auca de la Pepa* de Joan Pons i Massaveu recorrerà la sèrie completa de la «Biblioteca Catalana». En el volum 5 de la col·lecció apareix *Arran del cingle*, de Josep Morató. El títol ja ho diu quasi tot, de la inclinació de la novel·la. També és veritat que hi ha uns factors extraliteraris que en devien justificar la revàlida. Mort feia poc, el gironí Morató era un dels factòtums de l'Editorial Catalana, en qualitat de redactor en cap de *La Veu* (Casasús, 1996: 170-172). L'homenatge pòstum se li tributarà no només recuperant la seva obra més coneguda, sinó fent-ho en doble format: l'habitual i un altre en tapa dura. A més a més, el maquillatge empeltat al text de Morató podríem dir que el *desruralitza*: que arriba a l'extrem de refinar inclús els diàlegs sorgits d'un innominat «agre de la terra», ple d'esbarzers i topografia. Només que contraposem les planes del primer capítol de la primera edició del llibre (Barcelona: Llibreria Puig, 1905, p. 7-14) amb les de la segona (Barcelona: Editorial Catalana, 1919, p. 7-13) hi copsem tot de canvis substantius:

ab : amb	estés : estigués	aqueix* : aquest
presiri : presidi	runes : ruïnes	Allavores : Llavors
ahont : on	vivenda : estatge	prill : perill
blincar : vinclar	poltro : poltre	vatja : vaja
de regort : de reguard	llassat : lassat	una bona senyal : un bon senyal
presidari : presidiari	fadiga : fatiga	felissa : felic
iglesia : església	aquet : aquest	Era ja prop de mitjdia : Ja era prop de migdia
cascates : cascades	el : lo	vivenda : estatge
al ajuntarse : en ajuntar-se	aucell aucellet [<i>millor</i> : ocell &]* : ocell	auserda : oserda
sigut [estat (o sigut)]** : estat	ribast : ribàs	etzegallada : atzagaiada
escórrers : escórrer-se	dòs : doncs	xindria : síndria
ab les seves finestres : amb llurs finestres	per a que : perquè	aixamplis : eixampla
allavores : allavors	singlot* : sanglot	visitar a mossèn Esteve :
dígamho : digues-m'ho	la llur : llur	visitar mossèn Esteve
borratxera : embriaguesa	la ventatja : l'aventatge	aqueixos temors [<i>lit. f.</i>]* :
xorca : eixorca	pantejant : panteixant	aquestes temors
embrassos : embarassos	conreuar : conrear	medis : mitjans
empengudes : empeses	de que : que	
diferentes viandes : diferents viandes	a n'ell : a ell	
	visatge* : cara	

Un procediment semblant, si bé una mica més atenuat, el tenim en la reedició del *Llibre d'Histories*, de «Raymon» Casellas (Barcelona: Bartomeu Baxariás, 1905), convertit en *Llibre d'històries*, de «Raimond» Casellas (Barcelona: Editorial Catalana, 1919). Hi ha un volum de la «Biblioteca Catalana», però, que sí que intervé profusament en la remodelació idiomàtica. Es tracta de l'antologia dels articles que el barceloní Robert Robert —«l'enginyós volterrià qui feu ses armes en la Revolució de Setembre», com

escrivía Carner (1908: 124)— havia publicat entre els anys 1865 i 1866 a la revista *Un Tros de Paper*. Se'n va fer càrrec Carles Riba, va sortir el 1920 i va tenir bona acollida. El costumista barceloní el seguiran aviat com a model d'escriptura Carner, Sagarra o Pla (Toutain, 2007: 20). L'1 de setembre del 1919, poc abans de la resurrecció inopinada de Robert, l'escriptor empordanès anotava en el seu *quadern gris*: «Recordo que Alexandre Plana —o potser el seu amic el poeta Lluís Valeri— em digué que Carles Riba és un gran admirador d'*Un Tros de Paper* i que té el projecte de recollir el que al seu entendre sigui millor del setmanari per fer-ne una antologia.» Pla, que devia conèixer l'obra de Robert per l'edició que el 1907 n'havia tret la «Biblioteca Popular de "L'Avenç"» sota el títol de *Barcelonines*, diu que resulten, «per al gust d'avui, molt més interessants les descripcions vulgars de Robert que les retòricament tòpiques de Verdaguer» (Pla, 2012: 692).

Carles Riba no es va basar en l'edició de L'Avenç, ni tampoc en els articles de la revista del mateix nom, sinó en la impressió que havia sortit el 1898 amb el títol de *Colecció de treballs literaris*. Riba soluciona allò que Conrad Roure, supervivent de la redacció d'*Un Tros de Paper*, qualificava en el seu pròleg de «mosaic ortogràfic» (Roure, 1920: 7), modernitzant les grafies del text primer. També hi introdueix uns quants canvis morfològics, si bé fluctuants i «poc decisius» (Cassany, 2004: 19). Per fer-nos-en la idea, suggerixo que agafem «Lo Passeig de Gràcia», un dels relats més brillants de Robert. Imprès per primer cop el 8 d'octubre del 1865 (*Un Tros de Paper*, núm. 21, p. 1-2), va ser copiat amb comptats retocs en la *Colecció de treballs literaris* (Barcelona: Biblioteca Popular Catalana, 1898, p. 114-120); després, com a «El Passeig de Gràcia», dins *Barcelonines* (Barcelona: L'Avenç, 1907, p. 9-17); en acabat, com a «El Passeig de Gràcia», en l'edició de Carles Riba (Barcelona: Editorial Catalana, 1920, p. 15-24). Proposo que donem un cop d'ull a la transmissió de l'article, prenent-ne el text del 1898, que fa de base del de 1920, i notant les variants —quan n'hi ha— que entremig hi van inserir els curadors de L'Avenç (LA). Prescindeixo de les alteracions que són fruit de la mera correcció gràfica:

movedissa [movedís]* :	que diguin lo que vullguin :	ser** : ser (LA: esser)
movedissa (LA: bellugadiça)	que diguin el que vulguin	á aquesta majoria : a
lo : el	Per anar : Per anar (LA: Pera	aquesta majoria (LA: an
los : els	anar)	aquesta majoria)
codicia : codícia (LA:	numerosos : numerosos (LA:	prohibescan : prohibisquen**
cobdicia)	nombrosos)	(LA: prohibeixin)
luxo : luxu (LA: luxe)	vagin y vingan : vagin i	de dijous : de dijous (LA: dels
tentativas : tempatives	vinguen (LA: vagin i vinguin)	dijous)
aquitecto : arquitecto (LA:	género : género (LA: genre)	casi : quasi
arquitecte)	haguessen : haguessen**	ciurons [V. cigró]* : cigrons
detràs* : detràs (LA: darrera)	(LA: haguessin)	no trobanthi á ningú : no
vint perruquers ab sos gran	mohiment	trobant-hi a ningú (LA: no
rètols : vint perruquers amb	puig : puix (LA: perquè)	trobant-hi ningú)
sos grans rètols (LA: vint	siti : siti (LA: lloc)	Aixís : Així
perruquers amb llurs grans	per arriharhi : per arribar-hi	nos veurem : nos veurem
retols)	(LA: pera arribar-hi)	(LV: ens veurem)
viu de lo que guanya : viu del	atravessar : travessar	casi bé : quasi bé
que guanya		

desvaneix : desvaneix (LA: esvaeix)	de modo que : de modo que (LA: de manera que)	aquestos : aquestos (LA: aquests)
propi* : propi (LA: propi)	baix lo pretext de que en allí hi corre : baix el pretext de què allí hi corre (LA: amb el pretext de que allí hi corre més l'aire)	seriament : sèriament (LA: seriosament)
gostar : gostar (LA: fruir)	xacolata : xacolata (LA: xocolata)	adelantan : adelanten (LA: avancen)
prohibescan : prohibesquen [servesquen]** (LA: prohibeixin)	enaguas : enagües (LA: enagus)	calitat : calitat (LA: qualitat)
ab : amb	baix l'ampar : baix l'amparo (LA: baix la protecció)	les ventatjas : els ventatges (LA: ls aventatges)
gentiu : gentiu (LA: gentada)	es menester : es menester (LA: es precís)	Si treya una rifa m'havia de fer una casa al Passeig de Gracia : Si treia una rifa m'havia de fer una casa al passeig de Gràcia (LA: Si treia una rifa em faria una casa al Passeig de Gracia)
teatro : teatre	tropessa : tropessa (LA: ensopega)	
A l'una banda* : A l'una banda (LA: A un cantó)	dins* : dins (LA: dintre)	
se solen trobar : se solen trobar (LA: solen trobar-se)		
só** : só (LA: sóc)		
assumptos : assumptes		
tiro de coloms : tiro de coloms (LA: tiro de coloms)		

D'una cala com aquesta se'n pot treure, com a mínim, una conclusió. Carles Riba, filòleg i poeta, va respectar la llengua de Robert Robert molt més que no ho havien fet els modernistes de L'Avenç. Riba no va pas tocar una colla de duplicats formals, que des del 1913 s'havien convertit en intangibles i fins en identitaris del gran canvi: *el* per *lo*, *propi* per *propri*, *amb* per *ab*, *puix* per *puig*, *quasi* per *casi*, *així* per *aixís*, *on* per *hont*. Però la lliçó que va inspirar Carles Riba venia donada per un mirament filològic ben calibrat, complementari del dictamen de la gramàtica i el diccionari oficialitzats per l'IEC, i posat en solfa per la premsa i les oficines de la Mancomunitat (veg. Segarra: 1999). Segons Riba, només «una desconeixença veritable de la natura del llenguatge», consistent a interpretar amb rigidesa la gramàtica i el diccionari, podia malmetre «el residu passiu de l'activitat creadora de l'estil» (1921: 79).

Quan el volum 22 de la «Biblioteca Catalana» reedita una altra novel·la local, ho fa amb la més silvestre de totes: *La punyalada* de Marian Vayreda, impresa per primer cop el 1903. Josep Franquesa i Gomis, autor del preliminar de la nova edició, també era d'una altra època. Cap de la Unió Catalanista, company de viatge de l'antifabrià Francesc Matheu (Molas, 1996; Panyella, 2007), adherent al grup enfrontat a les normes del 1913 (Girbal, 1920: 133), Franquesa justificava la conformació del text de Vayreda amb la formalització en voga dient que, «llegida detingudament la novel·la, nosaltres hem de confessar que no ens sentírem amb cor per fer-hi ni la més petita esmena, i no volguérem posar mà en aquelles planes en què és un fill de muntanya qui parla i qui pinta amb tal art i descriu amb tal domini, que cada retoc que hi fes un estrany semblaria una profanació» (Vayreda, 1921: 6-7).

Als ulls dels que portaven el pòndol d'Editorial Catalana, la concordança amb les lleis ortogràfiques de l'IEC era innegociable, perquè emblemàtica era la principal divisa de la casa. Sí que era negociable, en canvi, el respecte per la gramàtica i pel lèxic d'un autor o d'un editor, encara que la seva obra precedís poc o molt la reparació noucentista. El tal

respecte podia servir per subratllar-ne precisament la monumentalitat. Podia fer destacar, per contrast, la potència de la revolució encarrilada per la novíssima generació intel·lectual. Ho puntualitzava l'anònim curador de *La punyalada* a la «Biblioteca Catalana»: «Un criteri d'amplitud semblant, adoptat ja, d'abans, en altres obres d'aquesta Biblioteca Catalana, ens ha guiat en preparar la present edició de *La punyalada*, cuidant que la normalització ortogràfica feta en l'obra, no induís el lector ja's fos [sic] a una variació fonètica del llenguatge que l'autor va vessar-hi, per tal que, en assaborir-ne la rancior, millor n'entengui el caràcter» (Vayreda, 1921: 7, nota). Com veiem, no es tracta pas de qualitat sinó de «rancior». És el mateix criteri que al capdavall s'imposa a *Sang nova*, l'altra gran novel·la de Vayreda, que ocupa els volums 27 i 28 de la «Biblioteca Catalana».

Passa però que una de les darreres entregues de la col·lecció d'Editorial Catalana esborra les mitges tintes de les modernitzacions anteriors. Es tracta de la recopilació de narracions *La panolla*, obra de Francesc Pelai Briz. La primera edició datava del remot any 1873; la segona datarà del 1922. Ja no la va poder controlar, Carner? Segurament. El cas és que Briz, que segons el mateix Carner havia sigut «el primer poeta qui feu campanya política catalanista» (1908: 91), ara se'l modernitza a sac. El responsable de l'esmena no és altre que Emili Vallès, que firma el pròleg del volum. Briz hi figura com a precursor de «la segona etapa de la renaixença», difusor d'una actitud lingüística on es coneix «aquella simbòlica i augusta metròpoli dels seus passos». Tot i l'extraordinària «puresa» de la llengua de Briz, i «tenint en compte el temps en què foren escrites aqueixes narracions i l'evolució precipitada de la nostra llengua literària», Vallès opta per agregar-hi «lleugeríssims retocs de llenguatge que no afecten de res la sabor de la composició, i que creiem indispensables i cohesionats per l'ombra catalaníssima que projecta la figura d'aquell autor, plena d'un sentit de restauració integral» (Vallès, 1922: 10).

Prent la narració de Briz «Una rondalla antiga», i posant-ne de costat la primera versió (Barcelona: Estampa de «Lo Porvenir», 1873, p. 9-27) amb la segona (Barcelona: Editorial Catalana, 1922, p. 11-19), podem constatar la lleugeresa més aviat relativa del traspàs:

mon amich : el meu amic
Lo : El
com nos coneixiam : com
ens coneixíem
tan agermanats eram
crescuts : tan agermanats
haviem crescut
molts y molts per fills d'uns
mateixos pares nos solian
pendre : molts i molts ens
solien pendre per fills d'uns
mateixos pares
esser : ésser
ell se doná de ple al estudi :
ell es donà per complet a
l'estudi

quan á tom me vingués :
quan vingués a tomb
ja n'hi havia dit : ja li n'havia
dit
mes las otras personas que
de tertulia eran á casa d'ell,
me havian nuat la llenga,
privantme de contarli : però
les altres persones que eren
a casa d'ell de tertúlia,
m'havien nuat la llengua,
privant-me de contar-la-hi
ma paraula : la meva paraula
segut : assegut
ab : amb

may se desitja mes lo bo,
que quan s'acaba de tastar lo
dolent : mai es desitja més el
bo, que quan s'acaba de
tastar el dolent
may he sentit : mai no he
sentit
saborejar : assaborir
falagadoras : falagueres
tontes : nècies
Y al dirme aixó : I en dir-me
això
se'n son fetas moltas
llohansas : n'han fet moltes
lloances

entretindre : entretenir-se
ma carrera : la meva carrera

en quant á las llohansas :
quant a les lloances
sia : sigui
serho : ésser-ho
allí* : allà
vellura* : vellúria
droguers : adroguers
sembla [semblar]* : apar
hajan : hagin
antigats : antiquats
tindre : tenir
tonto : bajà
paper en fessin aucells :
paper ne fessen ocells
no ja un Poe : que es creu
ésser un Poe
aprehuar : apreciar
novela : novel.la
un rey de la moreria que'n
tenia un fill : un rei de la
moreria que tenia un fill
li traspuavan per tot lo seu
rostre : li traspuaven per tot
el rostre
hermòs : formòs
pensá en mullerarlo : pensá
a mullerar-lo
volguent : volent
cridá á un mágich : cridà un
màgic
aixís : així
estrellas : estels
dat cas que mullerarse ell
dega : donat cas que ell
degui mullerar-se
esperiments : experiments
dix pausadament : digué
pausadament
sens* : sense
hava eixit á cassar : havia
eixit de cacera
ignocenta : innocent
deuria tindre : hauria de tenir

Si sabesses quan te
desitjava : Si sabessis com et
desitjava

sovineja : sovinteja
donchs : car
sotsmesa : sotmesa
que'm dirán clarament ser
ella bona muller : que em
diran clarament que ella és
bona per muller
lleal : lleial
teua : teva
ans al revés : molt al revés
emperó : però
dixloshi : els digué
siáu [siáu**] : sigueu
Après : Després
ixqué : eixí
sò [só]** : sóc
com que : puix
lo qui heretar deu mon
regne : el que ha d'heretar el
meu regne
la qui ab ell dega maridarse :
la que amb ell hagi de
maridar-se
vinga : vingui
bellea : bellesa
giny* : enginy
cativès : captivès
aqueixas [aqueixa]* :
aquestes
buydassen y barrejassen :
buidessin i barrejessin
dantli : donant-li
no feia res sino plorar : no
feia res més sino plorar
certa estava de que : certa
estava que
li era negat lo poder obeir : li
era negat obeir
encontinent : tot seguit
dalit : delit
tres passos [pas]* : tres
passes

Donchs jo't puch ben
assegurar, baix paraula :
Doncs jo et puc assegurar
sots la meva paraula
una divinitat que protegirte
desitja : una divinitat que
desitja protegir-te
eix sorros desert : aquest
sorrós desert
bauma : balma
Dígalí : Digues-li
lletra : carta
lliurarás : alliberaràs
irá : anirà
barca* : nau
un greu perjuhí : un gran mal
mentres : mentre
superbo : superb
donchs : puix
vullas : vulguis
pa moreno : pa morè
ab : en
aiga : aigua
las dos monedas : les dues
monedes
li allargá la capsa que per
ells lo rey dat li havia :
li allargà la capsa que per a
ella el rei li havia donat
tastás : tastés
vegé : veié
al fí : a la fi
sebre : saber
La donzella li dix com havia
dat la capsa á la dama á la
qui ell havíala endressada :
La donzella li digué com
havia donat la capsa a la
dama a la qual ell l'havia
endreçada
pus : puix
varen ser : foren
termena : acaba
sigut** : estat
forsa vegadas : moltes
vegades
qual boçfí : el qual bocí

EL PRESTIGI DELS VIUS

De tota manera, on es fa més vidriós l'ànim de la «Biblioteca Catalana» és en les actualitzacions d'obres d'autors que entre el 1919 i el 1922 continuen en actiu, i que ara tenen l'oportunitat de posar-se al dia. En el volum quart de la sèrie es repesca Claudi Planas i Font, escriptor que el 1914 havia sigut habilitat, amb *De la vida*, per la col·lecció «Lectura Popular», la biblioteca que periòdicament donava veu als postulants del tradicionalisme idiomàtic, així com de l'antiintel·lectualisme estètic (Casacuberta, 2007). Dirigits per Francesc Matheu, els quaderns de «Lectura Popular» constituïen, juntament amb la revista *Catalana*, el principal focus d'oposició a les voluntats de l'IEC (Martí Baiget, 2007: 22-27). Claudi Planas, residu del costumisme del segle anterior, i a sobre recelós de les normes del 1913 (Girbal, 1920: 133), no quadrava gaire amb la bondat moderna. Potser la seva condició de pioner del primer catalanisme l'hi compatibilitzava, i és per això que Carner en va sancionar l'encaix publicant el 1919 *En Pere i altres contes*. Però sobretot degué decidir l'opció per Planas el seu barcelonisme idiomàtic, que l'emparentava amb Pons i Massaveu i amb Robert Robert, al mateix temps que el separava dels «arcaïsmes y amaneraments de la primitiva poesia floral» (Matheu, 1914: 33-34).

Carner va aprofitar una colla de contes que Claudi Planas havia aplegat el 1903 a les edicions «Catalunya» i reeditat el 1914: «Llaurant», «La flor de fajol», «Vesprada», «La brotada», «La ventada», «La cadena». A part de l'adequació ortogràfica, en l'edició «noucentista» d'aquelles peces s'hi esquitllen algunes modificacions interessants. Fixant-nos en el relat «La ventada», el més llarg dels duplicats (p. 37-60), les discordances en relació al text reaprofitat el 1914 (p. 47-61) són de tot ordre:

colp : cop	iglesia : església	casi : quasi
modo : manera	dues* : dugues	l'havia aconsolada a'n ella :
busto : bust	profon : profund	l'havia aconsolada a ella
bambolletes : bombolletes	mentres : mentre	no sabia ben be lo qu'era :
borbolleig : barbolleig	aucellots [millor: ocell &]* :	no sabia ben bé el que era
extès : estès	ocellots	fauç : falç
Forces : Molts	cuydant ferla caure : cuidant	grupus : grups
soletat : soledat	a fer-la caure	gestos** : gests
xericaven : xerricaven	lo que : el què	la senyal : el senyal
Llavores : Llavors	moribonda : moribunda	Volsthi a jugar que penses ab
esplossió : explosió	Axís : així	l'Albert! : Post-hi a jugar que
fondo : fons	el trocejament del que pert lo	penses amb l'Albert!
aleshores* : llavors	seu : el trossejament del que	Es que jo ho so rumiat molt
tricateig : tricoteig	perd el seu	axò : Es que jo ho he rumiat
xofogor : xafagor	flagellats : flagelats	molt aixó

Els volums vuitè i novè de la «Biblioteca Catalana» proporcionen un exemple encara més clar de reconducció textual. Es tracta del parell de toms de *Pinya de rosa*, de Joaquim Ruyra, recull de narracions difós en dues tongades el 1920, que reprèn les proses de *Marines y boscatjes* del 1903, que al seu torn s'havien reposat sense gaires canvis el

1907, amb l'afegit de la *nouvelle* inèdita «L'idilli d'en Temme». En el prefaci de la sèrie, Ruyra exposa el dilema que li ha plantejat una obra amb tants anys al damunt. Els relats de *Marines y boscatjes*, rellegits ara, «els trobava tan frescos i calorosos com el dia que brollaren de la meua ploma». Des d'un punt de mira idiomàtic, amb tot, «hi trobava cada tara que em feia venir pell de gallina». I és que «no havien passat en va damunt d'ells els darrers vint-i-cinc anys, durant els quals tan intensa labor filològica s'és realitzada Catalunya». Els «castellanismes» que Ruyra descobria en el text original exigien una expurgació, tot i que també s'havia de reconèixer que revestien l'eloqüència del moment en què els havia concebut, perquè eren «obra de llur temps». Al final Ruyra va optar per polir «algunes tarettes del lèxic» de la versió original, i mantenir-ne intacta la resta (Ruyra, 1920: 7-13).

No calia que Ruyra justificués la invalidesa de l'ortografia original, i la ineluctabilitat de la seva rectificació. En el marc de la «Biblioteca Catalana», aquest punt sempre quedava sobreentès. Per veure en quina mesura Ruyra va atènyer-se a la lletra del seu pròleg, podem agafar «Una tarda per mar», el primer relat de *Marines y boscatjes* (Barcelona: Fidel Giró, 1903. p. 9-22), i acarar-lo al capítol respectiu de *Pinya de rosa* (vol. 1, Barcelona: Editorial Catalana, 1920, p.17-31). En resulten tot de disparitats:

váreig toparme : vaig toparme	un : un hom	disfrutat : fruit
mentres atravesavem :	vegés : veiés	enfadar : enutjar
mentre travessàvem	baumes : balmes	a n'en Canari : a en Canari
Els mariners vells [...]	atarantats : desconcertats	endarrera* : enrera
assenyalantnos ab els	tranquilisá : tranquilhitzà	assentar* : asseure
brochs de les seves pipes :	apretèu es punys : aferreu es punys	ahónt : on
Els mariners vells [...]	empapada : impregnada	cigarro : cigar
assenyalant-nos amb els	fins : fins i tot	misto : cerilla
brocs de llurs pipes	Prompte en Payrús m'apretà'l	poch a poch : a poc a poc
bromejant : trufejan	bras : Al cap d'un moment en	en la que : en la qual
Nosaltres no'ls hi	Pairús em tocà el braç	faltava* : mancava
contestavam : Nosaltres no	allavores : llavors	rodejat* : entornat
els contestàvem	lograven : podien	ser [ésser (o ser)]** : ésser
fessen : fessin	pera cambiar : per canviar	les cames penjants : les cames penjant
isqué : eixí	de prompte : de sobte	
tintinejavan : tintinejaven	assoleyat : assolellat	

Aquí les esmenes no merament ortogràfiques, per més notables que puguin semblar, no són gaire rellevants, i s'expliquen pel caprici estilístic (*enrera* per *endarrera*, *entornat* per *rodejat*, *mancava* per *faltava*) però sobretot per l'acatament del *DiccOrt* i de la *Gram-Cat*. La veritat és que a Ruyra la posada al dia de l'obra prèvia mai no li va comportar gaire feina. Encara que haguessin passat molts anys des de la concepció dels originals, els seus miraments de sortida eren tan segurs que pràcticament no requerien retocs. La discriminació dels registres funciona en tots els textos ben pautaada i sense interferències. La tonalitat blanenca que hi transpira, inalterada el 1920, serveix justament per emfatitzar el to impersonal de la veu narrativa. L'article «salat», els subjuntius en *u*, la

iodització, les monoftongacions, l'accentuació gironina o el lèxic mariner feien com de bescara del patró general. Hi contrastaven per elevació.

Ruyra sempre s'havia pres molt seriosament la coherència de la llengua de la seva obra. Quan es va pactar l'ortografia del 1913, s'hi va fer de seguida, mal que aquesta actitud li suposés la topada amb alguns vells amics, com era el cas de Francesc Matheu. Mossèn Alcover, d'altra banda tan solidari amb les devocions de Ruyra, li retreia que «ha allargat com els altres el coll an el jou acoltellador del caciquisme gramatical d'En Fabra i creu com articles de fe tots els oracles que D. Pompeu se digna emetre en materia de *castellanismes*, això ès, de lo que se passa p'el carabassot que son *castellanismes* perque així li dona la *aconfessional* gana» (Alcover, 1920: 239). Nomenat membre interí de la Secció Filològica de l'IEC el desembre del 1918, Ruyra va assumir el càrrec com un apostolat seglar (veg. Segarra, 2004). De manera que l'edició del segon volum de *Pinya de rosa* constitueix «una bona mostra de la seva evolució —de llenguatge i estil— entre 1903 i 1920» (Julià i Capdevila, 2005: 37). Els dubtes que Ruyra es plantejava en el pròleg del llibre només concernien els relats de *Marines y boscatjes*.

En «L'idil·li d'en Temme», escriu redactat per Ruyra entre el 1919 i el 1920, els dubtes formals s'evaporen. L'autor hi resol, almenys pel que fa a la diegesi, les qüestions formals que li havien quedat pendents: la preposició *en* davant d'infinitiu, la doble negació, la distribució reglada de *per* i *per a*, l'infinitiu *ésser* per *ser*, el canvi i la caiguda de preposicions, o la supressió del *lo* neutre. Val a dir que en el volum de *La Parada*, imprès per la mateixa Editorial Catalana el 1919, Ruyra ja havia sospesat tots aquests punts, i procurat llimar les juvenils «disbauxes de llenguatge i sa curtedat de dimensions». Això per no acusar «repapieses de la vellor en mig de la generació nova» (Ruyra, 1919: 5-6). Llavors l'arbitratge de l'IEC ja ha guanyat la partida. Tant és així que Ruyra no tocarà ni una coma de *La Parada* en les reedicions del 1931 i del 1936. Podríem dir, com Carles Riba, que en aquest moment el geni de Blanes ha deixat de ser “romàntic” per ser «homèrida» (Riba 1919).

Es podria treure una impressió semblant dels *Croquis pirenencs* de Jaume Massó Torrents, volum 24 de la «Biblioteca Catalana». Sinó que aquí l'autor sí que remodelarà el seu text, per actualitzar-lo a la seva manera. Publicat el 1921, el llibre de Massó es basa en l'edició de L'Avenç del 1896, que al seu torn havia servit per fabricar-ne dues sèries de la «Biblioteca Popular de “L'Avenç”» el 1903. Confrontant els tres lliuraments (1, 2, 3), i limitant-nos al relat «Vagant per la montanya» (1: p. 7-24; 2: p. 9-27) o «Vagant per la muntanya. Pastors i ramaders» (3: p. 7-19), que és el primer de tots, detectem una constel·lació de canvis. Entre la versió del 1896 i la del 1903, despunten unes quantes alteracions d'ortografia; les més vistents, la reincorporació de les *hh* inicials (erba : herba), la solució d'alguns contactes (qu'obrir : que obrir; al istiu : a l'estiu; ques : que s; no-m : no m; etc.), o el canvi d'alguns mots escadussers (die : dia; gaire bé : gairebé; meteix : mateix; demunt : damunt; aquêt : aquest; davant : davant; molça : molsa; are : ara; etc.). Tot comptat, poca cosa.

No és fins a l'edició dels *Croquis* del 1921 que Massó revoluciona el sistema gràfic sencer, seguint el *DiccOrt*: travers : través; gabaig : gavatx; giragonceja : giragonseja; atapaits : atapeïts; am : amb; brugit : brogit; remat : ramat; esbojerrades : esbojarrades; ont : on; afeitat : afaitat; cambi : canvi; ajegudes : ajagudes; tant : tan; glebers : glevers; boi recant-me : bo i recant-me; rabessut : rabassut; goç : gos; neixe : néixer; de sopte : de sob-

te; amdós : ambdós; mocegar : mossegar; distancies : distàncies; a-les-hores : aleshores; pot-ser : potser; encare : encara; quietut : quietud; singles : cingles; fret : fred; etcètera.

Amb Pompeu Fabra i Joaquim Cases-Carbó, Jaume Massó havia enginyat la reforma lingüística de *L'Avenç* (Miracle, 1968: 1224-1308). Massó no sols va ser un dels pares fundadors de la reforma lingüística, sinó també de la reforma de la ideologia lingüística de *L'Avenç* (Rafanell, 2011). Les successives intervencions en els *Croquis pirenençs* ofereixen la mostra més clara que hi pugui haver de les fluctuacions del català literari del primer nou-cents, tant del previ com del posterior al pacte gràfic del 1913. Això és així en relació amb el format superficial, però sobretot ho és referent a tots els altres nivells de representació idiomàtica. En la comparació de les tres impressions de «Vagant per la montanya» / «Vagant per la muntanya», hi capturem una pila de canvis:

sadollat : assadollat (2, 3)	la intenció de fer cap mal an	dos i tres i fins quatre centes
sorprenre [sorprenre, h.	els llurs daurats vedells (1, 2)	vaques : dos i tres i
sorprenre]* (1, 2) :	: les vaques ... amb els llurs	quatrecentes vaques : dues i
sorprenre	ulls negres ... que no duc pas	tres i fins quatre centes
dugues (1, 2) : dues,	la intenció de fer cap mal als	vaques
vigorizat (1, 2) : vigorizat	llurs daurats vedells	per posar-hi: pera posar-hi:
fins : àdhuc (2, 3)	al deixar-me (1, 2) : en	per a posar-hi
fresat (1, 2) : fressat	deixar-me	s'estés (1,2) : s'estigués
armonisa (1,2) : harmonitza	an els : als	trasplantat (1, 2) :
mentres (1, 2) : mentre	an aquell : a aquell	transplantat
tranquilament (1, 3) :	se : es	perquè (1, 3) : pera que
tranquil·lament	per esclatar : pera esclatar :	istiu : estiu (2, 3)
aiga : aigua (2, 3)*	per a esclatar	lo que vol (1, 2) : el que vol
nostro : nostre (2, 3)*	per guaitar (1, 3) : pera	riscava de perdre-hi massa
me: em	guaitar	temps (1, 2) : podria ésser
estrany (1, 3) : estrany	hei travessat : he travessat	que hi perdés massa temps
atravesso (1, 2) : travesso	(2, 3)	per la meva família : pera la
les vaques ... amb els seus	s'extén (1, 2) : s'estén	meva familia : per a la meva
ulls negres ... que no duc pas	propria (1, 2) : pròpia	família
per ell (1, 2) : per a ell	una gran pendent inclinada	amenaçant a les vaques :
soletat (1, 2) : solitud	(1, 2) : un gran pendent	amenaçant les vaques (2, 3)
ser** : esser : ésser	inclinat	xamosa pendent (1, 2) :
sent : essent (2, 3)	em crida* : em diu	xamós pendent
el magí* : l'intel·ligència: la	furients (1, 2) : furients	aigues : aigües (2, 3)
intel·ligència	sotsmeses (1, 2) : sotsmeses	dels que (1, 2) : dels quals
per allunyar-ne (1, 3) : pera	allavores (1, 2) : llavors	s'entornen (1, 2) : se'n tornen
allunyar-ne	am prou feines ne té per	les vessants (1, 2) : els
cercols [cèrcol]* (1, 2) :	menjar pa : am prou feines	vessants
cercles	ne té pera menjar pa : amb	abims (1, 2) : abismes
l'illusió : l'il·lusió : la il·lusió	prou feines en té per a	els-e separa (1, 2) : els
Pireneu [Pireneus]* (1, 2) :	menjar pa	separa.
Pirineu	aixís (1, 2) : així	
m'entero (1, 2) : sé	sotsmeses al llur rei :	
de prompte (1, 2) : de sobte	sotsmeses al rei llur :	
	sotsmeses al rei llur	

L'aire dialectal, imprescindible en qualsevol producte «naturalista», Massó el salva en els diàlegs. L'actor del capítol inicial dels *Croquis pirenencs*, fill del poblet conflentí de Noedes, enraona un rossellonès versemblant. Quan de tant en tant el dialecte treu el cap en la veu narrativa, la cursiva hi fa el fet: *governament, pepinières, nombrosa, bells* ('bells'). El localisme mantingut per Massó no és menys fiable que el dels pescadors de Ruyra. I és una llengua tan autèntica com el selvatà que brota d'«En Busqueta», conte de Prudenci Bertrana publicat per primer cop el 1911 dins *Proses bàrbares* (Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 53-75), recuperat el 1920 dins *Els herois*, volum 17 de la «Biblioteca Catalana» (p. 64-79).

Al llarg de tota la seva carrera, Prudenci Bertrana va fer de l'autenticitat doctrina. En el prefaci de *Proses bàrbares* ell mateix havia posat a dalt de tot la prohibit de «lo senzill y natural». Havia reptat els joves esnobs, engegant-los el tret de la seva barbàrie: «A l'urbs el llenso: que'l frueixi el que sàpiga fruir-lo. Jo espero tranquil la fina ironia civilista» (1911: 8-11). Contra els àrbitres de l'IEC, l'1 de març del 1915 Bertrana va subscriure la carta-manifest dels jocfloralistes que demanaven «respecte» per les grafies preexistents (Girbal, 1920: 133). El 1920 el novel·lista gironès no estava per recobrar uns arguments tan crus, i no hi estava per unes raons bastant òbvies. Els seus greuges anti-noucentistes no els desvelarà fins a *L'impenitent*, l'última obra de la sèrie autobiogràfica «Entre la terra i els núvols», que ja no va veure publicada. En aquesta novel·la pòstuma, plantejada com un *roman à clef*, Bertrana deixarà anar unes quantes andanades contra el director literari de l'Editorial Catalana, empresa que «serviria, en tot cas, per a aprofitar algunes capacitats d'un ordre, dèria llavors iniciada per un il·lustre patrici a fi de dotar Catalunya d'una perfecta burocràcia» (1948: 171; cf. Marfany, 1975: 238-240). També hi farà broma de Carles Soldevila, el «Soler i Vila» que apareix com a «futur novel·lista de les senyorettes burgeses i aristocràtiques, i ja notable buròcrata» (1948: 262).

Però Bertrana ho escriurà molt després, tot això. El fet és que el 1920 el buròcrata Josep Carner va ser magnànim amb ell, i fins es va dignar fer-li lloc perquè s'esbravés amb un pròleg subversiu: «*Herois*, com *Proses bàrbares*, és un llibre fervorós i sincer. Ningú ha de cercar-hi enginy ni fantasia. Us dono una obra viscuda i no pas una oriflamma literària. Austerament he recercat entre les meves enyorances d'aventurer humil» (1920: 5).

Fos per tolerància o per cessió davant del mal menor, els editors de la «Biblioteca Catalana» van haver d'admetre al seu catàleg un llibre com el de Bertrana, saltat amb bestioles i bardissa. *Els Herois* s'oposaven a *L'abrandament*, com l'escabrositat de Bertrana als cosmètics de Soldevila. Sinó que, igual que en les reedicions anteriors de la «Biblioteca», hi havia una esmena que solucionava totes les contradiccions. En dona compte el mateix Bertrana en nota al peu d'«En Busqueta»: «Aquest treball figurava en el volum *Proses bàrbares*, d'on l'hem tret per encabir-lo aquí. El brau *Busqueta* es trobarà més a pler entre els seus germans de rusticitat, junt amb ells rebrà el nostre homenatge, del qual no podrà ésser exclòs de cap manera. Hem fet algunes correccions que crèiem necessàries; i en *Busqueta*, amb tal agençament, tanmateix farà una altra patxoca!» (Bertrana, 1920: 64). Les tals correccions toquen, com no podia ser d'altra manera, l'ortografia; però també toquen bona part del lèxic i de la sintaxi:

oberginies : albergínies	de primer anduvi : de bell antuvi	ramatges* : brancatge
hermosos : fermosos	brau* : ardit	tardava* : trigava
sosmouen : somouen	profonda : profunda	arrels acribillades : arrels de rusca clivellada
ensagnant-se : ensangonant-se	entregats : lliurats	grassa : greix
omplenant-se : emplenant-se	adust* : sorrut	escorro : escorriall
estornuts : esternuts	sacudiments : sacsejades	de tendre verdor : d'un verd tendrívola
vèrtic : vertigen	aucells [<i>millor: ocell &</i>]* : ocells	reflexada : reflectida
per tot : arreu	abscondit : escondit	una ratxa de marinada : una rauxa de marinada
<i>botí</i> : trofeu	Pera més ditxa : Per a més encisament	arena* : sorra
alabanses : elogis	permaneïxia : romania	estratega : estrateg
alegria* : marcialtat i joia	de nou : de bell nou	comedits : disciplinats
morro* : morret	sotils : subtils	frondositat* : fronda
devingué : esdevingué	a lo millor : a la millor	
intrèpid : gosar	aprés* : després	
endiablada [<i>endiablar</i>]* :		
endimoniada		

La domesticació d'«En Busqueta» ultrapassa una determinada preferència lingüística, perquè renova el text inicial a còpia d'amplificacions i desdoblaments (Rafanell, 2015). En tot cas, la nova disposició d'aquell conte fa veure la capitulació del seu autor davant les prescripcions de la gramàtica i el diccionari de l'IEC. És per la refecció de la seva obra primera que Bertrana passa la prova noucentista. No tenia altra opció, i s'hi va esmerçar de tot cor, tal com declarava en una de les seves glosses «bàrbares» de *La Publicidad*, no gaire posterior a *Els Herois*:

Fan tant de goig els nostres cizelladors del català literari, són tan noblement imposants; s'expressen amb tant desdeny en referir-se al poble; el mot “corromput” els fruns la boca d'un gest tan despectiu, s'enjoien de tal manera amb les relíquies dels passats; giren i regiren amb tanta gràcia i puresa les paraules recullides de viva veu, que un hom acaba per sentir-se obsessionat i acatar-los i seguir-los encara que sigui amb greu, de malgana (Bertrana, 1921: 1).

LA MUDA DEL LLORO DE FLAUBERT

La posició de Bertrana és semblant a la de Narcís Oller, que el 1921 també publica obra a la «Biblioteca Catalana». Oller havia repudiat, tant o més que Bertrana, els dictats literaris de Carner i els idiomàtics de Fabra. En el pròleg de la miscel·lània *Al llapis y a la ploma*, signat el 15 de març del 1918, Oller es preguntava si hi havia cap altra manera de fer literatura que no fos la seva, i s'autoresponia que «una gran part de lo qu'avuy apareix en ratlles curtes y llargues com darrer figurí del art d'escriure, sembla, per sa fredor y pel preciosisme de sa forma rebuscada, voler dir que sí». Però era que no. Com que creia que

el Noucentisme es tractava d'una simple moda, Oller podia dir, amb convicció: «jo no renego de lo fet» (1918: 5-6).

Guiat per aquestes idees, Oller va traduir una colla de narracions de Gustave Flaubert, Pierre Loti, Victor Hugo i Eça de Queirós. Per no fer-ho llarg, em centraré en la primera, que es correspon amb la versió d'«Un cœur simple», relat tret del recull faublertià *Trois Contes* (1877). El text narra la història de Félicité, una jove de poble que se'n va a servir a ciutat. Allí va envellint, de desgràcia en desgràcia. Fins que la mestressa li regala en Loulou, un lloro al qual la minyona va projectant tot l'afecte. Però en Loulou també es mor i Félicité decideix dissecar-lo. Desapareguda la senyora de la casa, la serventa es queda sola en companyia del lloro, que acaba identificant amb l'Esperit Sant. En el trànsit de la mort, Félicité veu desfilar en Loulou en la professó de Corpus sobre l'altar del davant de casa seva. Petita obra mestra del miniaturisme realista, «Un cœur simple» ha servit per teoritzar l'«effet de réel» en la literatura (Barthes, 1968: 84-89).

El 1921 Oller va publicar la versió catalana del conte de Flaubert dintre de *Traduccions selectes*, volum 25 de la «Biblioteca Catalana», amb el títol d'«Una bonifàcia» (p. 7-55). Aquí no es tracta pas de cap reedició, sinó de l'edició d'un text del qual ens ha quedat el manuscrit de l'autor.² El resultat contrastiu fa un cert efecte. Consigno només les evolucions que van de l'autògraf d'«Una bonifàcia» a l'edició d'«Una bonifàcia», i que superen l'estricta aplicació de les normes ortogràfiques del 1913:

sigle : segle	Fentselshi tart : Fent-se'ls	anch que : encara que
encepegar : ensopegar	tard	lo menys possible : el menys possible
se : es	Mes* [millor: però] : Però	possible
cartó : cartró	barrâlshi : barrar-los	anusava : nuava
pálides : pàlides	tot taralejant : taral·lejant	de tant en quant : de tant en tant
del que : del qual	prop : a prop	esdevenia* [esdevenir] : devenia
ab : amb	Emperò* [millor: però] : Però	podé : pogué
extenia : estenia	colps : cops	esser : ésser
estingit : extingit	manyochs* [manyoc] :	los deixava : els deixava
tot el sant dia : tot lo sant dia	manyoncs	banastes* : canastres
per ella : per a ella	en Pol : el noi	vegé : veié
coranta : quaranta	el fato : els fardells	difumintse : morfont-se
ensinestrá : ensinistrà	los hi mená : els menà	allavors : llavors
al demés servey : un altre servei	clivillar : clivellar	Emperò* : Però
fer cas de lo de l'altre dia : fer cas d'allò de l'altre dia	a lo millor : al millor	rè* [re] : res (passim)
bromes* : mofes	els hi contava histories : els contava històries	excelent : excel·lent
esquer : esquerre	un jove : un senyoret	anch que : encara que
Encar : Encara	Los hi serví : Els serví	pervindre : esdevenidor
esser : ésser	agatatjos : afalags	llogituts : longituds
	arnetxar : arnesar	

2. «Una bonifàcia», ms. 1924/1 (f. 1-34), Biblioteca de Catalunya. El manuscrit ara també es pot llegir a http://www.europeana.eu/portal/record/2022701/oai_catedramariustorres_udl_cat_ex_text_11646.html. Pel que fa a «Un cœur simple», faig servir l'edició següent: Gustave Flaubert, *Trois Contes*, edició de Samuel S. de Sacy. París: Éditions Gallimard, 1973, p. 19-79.

jatsia : ja sia	van refer aviat a la malalta :	entregar : donar
sens : sense	van refer aviat la malalta	desplomà : desplomà
li referia lo que hi hagués : li	la tornava vestir : la tornava a	A n'ells : A ells
referia el que hi hagués	vestir	Torna ajupir : Torna a ajupir
car* : ja que	Casi : Quasi	atravessar : travessar
escapar's : escapar-se	ovir : albir	pomer* : cistell
desnonà : desdonà	la boyna posada de garbí : la	molt temps : molt de temps
estava ja : ja estava	boina posada de gairell	Sos pares : Els seus pares
tot lo més : com a màxim	colegi : col·legi	tot lo més que'n bevia era
gronys : grunys	al traspassar : en traspassar	dos ditets : en bevia dos
blusa : brusa	facistol : faristol	ditets només
al entornarsen : al tornar-se'n	absis* : absi	La Felícia animava a la Sra.
empényel : empènyer-lo	impresió : impressió	Aubain : La Felícia animava
redingot* : redingost	infundí : infongué	la Sra. Aubain
els hi regalà una geografia	bremes : veremes	iglesia : església (passim)
il·lustrada : els regalà una	johint : fruit	câ'l doctor : casa el doctor
geografia il·lustrada	s'empenyá : s'entestà	acondolida : condolida
varies : diverses	ensurt : surt	ovirá : albirà
En Pol : Pol	dejunant quan ella : dejunant	les immobles cortines : les
an en Guyot : a Guyot	quan ella dejunava	immòbils cortines
s'aguileava [?] : s'afinava	devocionari* : llibre	pálides : pàl·lides
s'ovirava : s'albirava	Quan li tocá'l torn a Virginia :	seure's : asseure's
la peça del costat de lo que,	Quan tocà el torn a Virgínia	lo sobrenatural : les coses
a baix, anys enrera fou	alucinada : al·lucinada	sobrenaturals
rebot : la peça del costat del	l'instrucció : la instrucció	de lo qu'es comú : del que és
que, a baix, anys enrera fou	l'imperiala : la imperiala	comú
rebot	absensa : absència	lo bo i millor de la vila: el bo i
basiots : bassiots	conseguí : aconseguí	millor de la vila
incommensurable :	sibeca : xibeca	genre : gènere
immensurable	i altres relacions : i demés	professons : processons
obsesa : obsessa	relacions	esmeragdí : maragdí
per trobar : per a trobar	de ses rialles : de les seves	Perxò : Per això
tenia de conservar-se : havia	rialles	de tant en quant : de tant en
de conservar-se	per lo qual : per la qual cosa	tant
en Guyot, en Liebardt, la Sra.	aucellot : ocellot	sigut** : estat
Lechaptois, en Robelin... :	crudel : cruel	aduanes : duanes
Guyot, Liebardt, la Sra.	gorí : guarí	pel quin : pel qual
Lechaptois, Robelin...	ombrela : ombrel·la	ridiculisá : ridiculitzà
subprefecte : sots-prefecte	per tal de que : per tal que	les costums : els costums
en véureles : al veure-les	I als qui no'l coneixien los hi	dos bandos : dues bandes
cafetins : cabarets	descrivia : Y als qui no'l	pera arribar : per arribar
Tot lo d'us d'ella : Tot lo que	coneixien els el descrivia	se n'entorná : se'n tornà
havia usat ella	ayal : tal	tindre : tenir
ans : abans	fins l'últim recó : fins a l'últim	mentres : mentre
emprenta : empremta	recó	por de que : por que
La bondat de son cor aná	i's dava'l cas de que : i es	la Simon : la Simona
sobreixint : La bondat de	dava el cas que	sebre : saber
son cor aná sobreixint-se	espiguet : espiguet	pneumónia : pneumonia

Després de lo dels polonesos, lo del infeliç Colniche : Després d'allò dels polonesos, allò de l'infeliç Colniche per ella : per a ella cadenat* : candau baronesa : baronessa lloro : mot tenien de marxar : havien de marxar extranyava : estranyava	al dringar : en dringar fins a lo intolerable : fins a fer-ho intolerable ahillament : isolament gisclava : xislava lo trobà : el trobà abordaven* : escometien contindre : contenir Emperò : Però en revenintse : al venir-se aucell : ocell cartopaços : cartipassos	pabordeses : pabordesses occit [occir]* : matat tot lo menys baix qui pogué : tan baix com pogué mesa* : ara a tot lo llarch : a tot el llarg pitgers : pitxers porcelana : porcellana alfombra : catifa lapislázuli : lapislàtzeni
---	---	--

El tracte que el 1921 la «Biblioteca Catalana» va dispensar a les traduccions de Narcís Oller marca un hiat en la història de l'assimilació de les formes del Noucentisme per part dels esperits que hi tenien menys tirada. Com Bertrana, Oller s'hi va doblegar a contracor. Ho va fer conscient que aquella era l'única manera que posseïa per salvaguardar el seu patrimoni literari. Com a conseqüència d'això, la vindicació del vell novel·lista començarà a posar-se de manifest. El 1927 Domènec Guansé va publicar una entrevista a *La Publicitat*, en què demanava a Oller com veia la revisió de la seva obra. Oller respon que bé, però que no en vol tocar res. I preguntat per les «correccions d'estil, de lèxic», diu que «d'acord amb l'editor, se n'encarrega el senyor Emili Guanyabens». Oller fiava absolutament l'edició de la seva obra completa a aquest intermediari: «Veureu. El català, de quan jo l'escrivia ençà, ha fet molts avenços; s'ha purificat molt. Ens cal, doncs, suprimir sobretot els castellanismes i adoptar l'ortografia a les normes de l'Institut [...]. Absolutament». Guansé, crític perspicaç, independent i tarragoní, conclouia: «El que heu fet és prou per a assegurar a la vostra obra». Però el vallenc Oller negava la major, cosa que serveix a Guansé per tancar l'entrevista: «Potser és cert que la generació que s'apel·la pedantescament noucentista us tombi una mica l'esquena. Però la joventut actual torna a admirar i estimar els valors veritables del vuitcents. Prou que us n'adonareu ara, amb la publicació de les obres completes» (Guansé, 1927).

En aquestes, el 1928 surt el primer volum de les obres de Narcís Oller, que comprèn *La Papallona* i *L'Escanyapobres*. En l'advertiment preliminar, el corrector Emili Guanyabens explica que hi ha aplicat les normes ortogràfiques i la gramàtica vigents; i que només excepcionalment se n'ha estat, sobretot en els diàlegs, «per tal que (a judici de l'autor) el llenguatge no perdés naturalitat i força» (1928: V). Guanyabens no era pas un no ningú. Més que un personatge, era un compendi. Corrector de proves al *Diari Català*, a *L'Avenç* o a la Societat Catalana d'Edicions, llibertari ibsenià (Termes, 2011: 187), francmaçó teosòfic (Sánchez i Ferré, 1990: 110), reinventor d'«Els Segadors» (Ayats, 2012: 88), un dels poetes «más catalanes» del Modernisme (Unamuno, 1899: 102), la peripècia de Guanyabens explica gran part dels fonaments de la història lingüísticocultural del xx català. Josep Carner valorava la seva obra, i l'havia considerat el «cantor simpàtic dels humils, versificador pulquèrrim, el primer poeta català qui sistemàticament y ab bella elevació artística enriqué la nostra literatura de traduccions definitives» (Carner, 1908: 203). Sigui com vulgui, l'èxit de la maquinació de Guanyabens sobre

l'obra d'Oller no admet dubte. Prova d'això és que, en una de les escasses ressenyes que se li van dedicar, els criteris d'edició quasi hi passen desapercebuts: «El Sr. Guanyavents ha adaptado acertadamente el estilo de Oller a las exigencias de la gramática renovada, en la práctica ortográfica principalmente» (Ruiz Manent, 1928).

La de Guanyavents és l'última victòria del Noucentisme, obra quan els seus gestors més coneguts ja no hi tenen un paper principal. És una victòria tan sòlida que hauran de passar dècades perquè se'n faci qüestió (Bohigas, 1961: 317; Serrahima, 1972: 48; Llanas, 1997-2001: 13). Tot just avui anem descobrint que el que ens ha arribat d'Oller no és ben bé l'Oller veritable, que «hi ha quelcom que es perd amb el pas de les edicions» (Grilli, 1991: 44); que en l'Oller que ens ha pervingut hi ha una gran part de «coautoria» (Martínez-Gil, 1997); que restituir-ne la fiabilitat constitueix «una de les assignatures pendents de la filologia catalana» (Sunyer, 2012: 299).

Entre el 1919 i el 1922, Carner i els seus acòlits havien deixat la feina a mig fer, bé per no semblar massa arbitraris, o bé per una elemental deferència cap als vells autors que encara vivien. La feina la culminaran uns altres, aprofitant l'expansió exponencial de la norma durant els anys de la Dictadura. Aprofitant també una certa reverberació del primer Noucentisme, girada, precisament ara que la novel·la puja, «contra les estretors del dialectalisme de barri, del localisme sense grandesa racial i sense horitzó» (López-Picó, 1929: 182). Així, quan el 1929 Gustau Gili reedita «Una bonifàcia» dintre del volum XI de les *Obres completes* de Narcís Oller (p. 179-229), Guanyavents farà i desfarà tant com voldrà. Tocarà la puntuació, restringirà els signes d'exclamació i d'interrogació al final de la frase, llimarà un grapat de serrells ortogràfics que havien passat per ull als editors de la «Biblioteca Catalana». Sobre tota la resta, tampoc no tallarà pas curt. La resulta de tot plegat és considerable. En faig la llista, marcant amb un asterisc (*) aquelles solucions que la segona edició del *Diccionari Ortogràfic* (1923) donava així mateix per vàlides:

viuda [<i>per</i> vídua]* : vídua	enfardà en un mocador :	clivellar* : clavillar
mosso* : minyó	enfardà amb un mocador	euga [<i>per</i> euga]* : euga
cadiral de boga : cadira de boga	va emprendre [<i>per</i> emprendre]* : va emprendre	al millor : a la millor
cartró* [V. cartó] : cartó	al veure-la : en veure-la	reprengué alè
repisa : ...	fins a un tal punt : fins a tal punt	entretant* : mentrestant
rellotge-pèndol : rellotge-pèndola	li prohibí : li ho prohibí	al rebre : en rebre
sentia a florit : feia fortor de florit	volalla : aviram	lloances pels avis : lloances als avis
del qual en ressaltava : del qual ressaltava	al tornar-se'n : en tornar-se'n	endimaris : endimàries
estaven materialment	bevent a desdir i parlant verd	arnesar : guarnir
entatxonats : eren	: fent-lo beure sense mida i	per arribar : per a arribar
materialment entatxonats	parlar verd	al tocar : en tocar
tot lo sant dia : tot el sant dia	prisar : ensumar	tapissats : entapissats
per regatejar : per a regatejar	se les dava molt de saber	olms : oms
regatejar	llatí : es vanava molt de saber llatí	apomava : apomellava
en fer brillar : al fer brillar	Per a instruir : Per instruir	puget : putget
		estopaven : estopejaven
		Lo que més els divertia : El que més els divertia

A vint-i-cinc anys n'hi feien ja quaranta : A vint-i-cinc anys li'n feien ja quaranta	antropòfags enflocats de plomalls al cap : antropòfags amb el cap enflocat de plomes	llisquentes : llisquents de llavors ençà : des de llavors
silent : silenciosa	beduïns al desert : beduïns en el desert	desplavia a la Sra. Aubain : desplaïa la sra. Aubain
s'assadollava : es sadollava	a Guyot : a en Guyot	se'n tornà : se n'entornà
alimàries* : alimares	s'alabava : presumia	deixà de pensar ja amb ell :
conseguí : aconseguí	a la peça del costat del que, a baix, anys enrera fou	deixà de pensar ja en ell
pendre [<i>per prendre</i>]* :	resbost : a la peça del costat de la que a baix, anys enrera, havia estat resbost	tot lo que el voltava : tot el que la voltava
prendre	opresa : oprimida	absi : absis
un mocador pel coll : un mocador per al coll	devenia : esdevenia	se la representava : hom la representava
endavantir : passar al davant	a l'adonar-se'n : en adonar-se'n	al Qui : aquell que
al fregar : en fregar	aporrinava* : garrotejava	en quant : ja que
que es deixés de mofes. Et juro que no ho és! : que es deixés de mofes. Et juro que no ho són	la corrent : el corrent	comprendre'ls [<i>per comprendre</i>]* : comprendre'ls
apretadets : ajuntadets	a l'arribar : en arribar	a l'anar-se'n : en anar-se'n
s'escabullí : s'escapolí	la fonda vedruna : la pregona vedruna	aprendre [<i>per aprendre</i>]* :
per a satisfer-lo : per satisfer-lo	al voler escalar : en voler escalar	aprendre
proposà el casar-se :	D'aquell dia ençà : Des d'aquell dia	ningú li havia ensenyat :
proposà casar-se	per un llarg viatge : per a un llarg viatge	ningú no li havia ensenyat
li sortí un dia amb que es moria de por : un dia li digué que es moria de por	burriquet : burret	Al rompre : En rompre
Aqueixa* : Aquesta	a condició de què el tractessin bé : a condició que el tractessin bé	de poc que es desmaia : per poc es desmaia
el Teodor : en Teodor	recorre'n : recórrer-ne	esclafí el plor [<i>esclafir</i>]* :
per a esbrinar : per esbrinar	sominava en endur-se'l :	rompé el plor
En comptes d'ell : En lloc d'ell	somiava amb endur-se'l	per ella : per a ella
maco : vistós	candau : cademat	en sortint : en sortir
el Víctor : en Víctor	s'entossudia en no voler parlar : s'entossudia a no voler parlar	Incontinent : Encontinent
trastornà a la Felícia :	per la Felícia : per a la Felícia	les vagues : les vacances
trastornà la Felícia	plavia : plaïa	mariner : marinesc
A l'ésser : En ésser	sostindre : sostenir	fins a un tal punt : fins a tal punt
A l' veure : en veure	arrencant-li : arrencant-l'hi	de Pol : d'en Pol
renillaven esfereïts de caure al mar : renillaven de por de caure al mar	cigarret : cigarreta	ningú li feia tanta edat : ningú no li feia tanta edat
la sort del qui : la sort de l'ésser	ell li arrencà la virolla : li n'arrencà la virolla	Lo que més l'afligia era
escorralls : escorrancs	les heia [<i>heure</i>]* : les havia	l'haver d'abandonar la seva cel·la :
ni l'una ni l'altre sabien de llegir : ni l'una ni l'altre no sabien de llegir	¿Què dimontris havia fet? : Què dimoni havia fet?	El que més l'afligia era haver d'abandonar la seva cel·la
tampoc el reclamaren :		Fita en ell : Mirant-lo de fit a fit
tampoc no el reclamaren		acotxava* : es ficava al llit
		Enc que sols fos per no veure : No fos sinó per no veure

Per mentrestant ajustà : Per a mentrestant ajustà	els sers : els éssers	casa Simon : can Simon
Es renusà la capoteta : Es féu la llaçada de la capoteta	percibia : percebia	sorda com estava : sorda com era
allí a prop : allí prop	esvalotada : avalotada	pneumonia : pneumònia
El fred apretava : Feia molt de fred	Emperò : Però	Enguany* : Aquell any
per algú altri : per algú altre	Lo primer que ella féu : La primera cosa que ella féu	casa Aubain : ca l'Aubain
llindar* de la porta : peu de la porta	Li rajava sang : li'n rajava sang	pensà amb el lloro : pensà en el lloro
amorataven : emmoradien	escumaralls : bromerades	extramaució : extremució
n'hi tallà : li'n tallà	sens* : sense	sortien de vespres : hom sortia
lo bo i millor : el bo i millor	per la següent : per a la següent	aceres : voreres
rasclejava : rasclava	N'hi havia per creure que el Lulú ja no el recordaria : N'hi havia per creure que ja no recobriria en Lulú	ranell : ranall
de poc mata un home : per poc mata un home	on ella no hi rebia quasi a ningú : on ella no rebia quasi ningú	sacudia : sacsejava
al veure-les venir : en veure-les venir	lluquerna : lluerna	bromejaven : bromerejaven
Passejant : Passejant-se	sonàmbula : somnàmbula	heterogènies [heteronegi]* : heterogènies
a l'obrir : en obrir	eixerivien : eixorivien	esplendorós : resplendent
apretant-se : estrenyent-se	cortines de jonc per l'ornat de la capella : cortines de jonc per a ornamentar la capella	incensers : encensers
crueldats : crueltats		narines : narius
runes* : ruïnes		degoteig : degotament
parpres : parpelles		vagit* : roncor

PER CONCLOURE

Molts anys després d'haver felicitat Narcís Oller per la seva conversió a la bona llengua, Maurici Serrahima certificava l'èxit del procés depuratiu, alhora que insinuava que potser se n'havia fet un gra massa: «La rapidesa quasi inversemblant amb què va ésser realitzat el pas del llenguatge anàrquic del “naturalisme” i del “modernisme” a la llengua volgudament perfecta i un pèl alambinada que aconseguia el “noucentisme” per la línia carneriana, per molt que ens sembli que exagerem, sempre resultarà que els fets històrics encara la van “exagerar” més» (1972: 261). Mesos després de la seva entrevista a Oller, Domènec Guansé escrivia que el novel·lista havia donat «un alt exemple als homes del seu temps»; un exemple que «alhora que insufla a la seva obra una nova primavera s'assegura contra moltes de les possibles profanacions que en l'esdevenidor hauria pogut sofrir de part d'algun editor desaprensiu o lleuger» (Guansé, 1928: 325).

Josep Carner va tenir un paper central en aquesta mena d'exemplaritat. Però la seva intervenció no havia gosat passar del tempteig, fixat, per norma general, en l'harmonització ortogràfica. Els que van anar més enllà, aprofitant la tribuna que els va proporcionar la «Biblioteca Catalana», van ser uns altres. Va ser Emili Vallès, personatge clau del

període en què «es creà la consciència d'una llengua única, monolítica, sense distinció de nivells o registres o varietats geogràfiques, la literària, en la qual un fenomen era, sense matisos, correcte o incorrecte» (Rico / Solà, 1995: 55; cf. Pedraza i Jordana, 2003). I va ser Emili Guanyavents, la biografia del qual encara queda per fer (cf. Artells, 1963). El 1929, en un treball oblidat per gairebé tothom,³ Fabra dirà que «molts s'imaginaven que les correccions d'Emili Guanyavents es reduïen a l'ortografia i a la morfologia, i no s'adonaven que la seva revisió abastava al lèxic, a la sintaxi, a l'estil, i àdhuc, si s'esqueia, a la versificació». D'aquí la seva contribució «principalíssima» a la regularització del català modern (Fabra, 1929: 34).

Gràcies a les pràctiques d'Emili Vallès i Emili Guanyavents, uns quants escriptors es van integrar a les formes del Noucentisme, o si més no en van deixar de viure al marge. Es van poder convertir així en clàssics permanents. Ben mirat, ni Vallès ni Guanyavents no van haver d'improvisar gens el seu paper de zeladors del nou ordre normatiu. Ells mateixos n'havien obert el camí des de les oficines de revisió d'originals de l'IEC, encarregades de corregir els impresos de la Mancomunitat i de l'Ajuntament de Barcelona (Balcells / Pujol, 2002: 188), però sobretot des de la redacció, sota la tutela de Pompeu Fabra, del conclusiu *Diccionari Ortogràfic*. Vist el que hem vist en aquest treball, ells mateixos van co-regir els destins de part de les lletres catalanes dels decisius anys vint, encara que, en alguns casos, la seva tasca vagi caure en l'excés que Carles Riba denunciava com «una sospitosa incomprensió del text de la Gramàtica i el Diccionari, en què els consells, o els preceptes potestatius, abunden entre les normes ineludibles» (Riba, 1918).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCOVER, Antoni M. (1920): «Dietari de l'Eixida filològica a diferents territoris de la nostra Llengua durant l'estiu d'enguany (1920)». *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, XL, 4 (novembre-desembre del 1920), p. 185-336.
- ARTELLS, Eduard (1963): «Fabra i l'Oficina de Correcció d'Originals. D'Emili Guanyabéns a Emili Guanyavents». *Serra d'Or*, 12 (desembre), p. 58-59.
- AYATS, Jaume (2012): *Els Segadors. De cançó eròtica a himne nacional*. L'Avenç: Barcelona.
- AA. VV. (1995): «La creació d'un mercat cultural», *Història, Política, Societat i Cultura als Països Catalans*. Vol. 8: *L'època dels nous moviments socials 1900-1930*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p. 338-355.
- BALCELLS, Albert / PUJOL, Enric (2002): *Història de l'Institut d'Estudis Catalans. Volum I. 1907-1942*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- BARTHES, Roland (1968): «L'effet de réel». *Communications*, 11, 84-89.

3. Per exemple, no consta en la bibliografia més completa de l'obra de Fabra (Solà / Marcet i Salom, 1998).

- BERTRANA, Prudenci (1911): «Breu pròleg de l'autor, amb unes paraules que no son de l'autor», dins *Proses bàrbares*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, p. 9-11.
- BERTRANA, Prudenci (1920): «Pòrtic», dins *Els Herois*. Barcelona: Editorial Catalana, p. 5-6.
- BERTRANA, Prudenci (1921): «Ideari bàrbar. La paraula». *La Publicidad*, 13 de juliol, p. 1.
- BERTRANA, Prudenci (1948): *L'impenitent*. Barcelona: Dalmau i Jover.
- BLADÉ I DESUMVILA, Artur (1965): *Contribució a la biografia de Mestre Fabra*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- BOFILL, Jaume (1915): «Ciutadania integral». *La Revista*, 3 (10 de juliol), p. 1-3.
- BOHIGAS, Pedro (1961): «Papeles de Narcís Oller». *Anuario de la Biblioteca Central y de las Populares y Especiales*, p. 307-320.
- CAMBÓ, Francesc (1930): *Per la concòrdia*. Barcelona: Catalònia.
- CAMBÓ, Francesc (1981): *Memòries (1876-1936)*. Barcelona: Editorial Alpha.
- CARNER, Josep (1908): «De l'acció dels poetes a Catalunya». *Empori*, any II, núms. 9,10 i 12 (març, abril, juny), p. 88-91, p. 122-125, p. 202-206.
- CARNER, Josep (1916): [Josep Carner], «Una fi i un pròleg». *La Veu de Catalunya*, 4 de juliol, p. 1.
- CARNER, Josep (1917): [Josep Carner], «Vida Nova». *La Veu de Catalunya*, 26 de juliol, p. 1.
- CARNER, Josep (1918a): [Josep] C[arner], «Novella catalana». *La Veu de Catalunya*, 14 de febrer, p. 5.
- CARNER, Josep (1918b): «Pròleg», dins SOLDEVILA, Carles: *L'abrandament*. Barcelona: Editorial Catalana, p. 7-16.
- CASACUBERTA, Margarida (2007): «Francesc Matheu i la tradició de l'antiintel·lectualisme a Catalunya», dins PANYELLA, Ramon (ed.): *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Lleida; Barcelona: Punctum & GELCC, p. 233-243.
- CASASÚS, Josep M. (1996): *Periodisme català que ha fet història*. Barcelona: Proa.
- CASSANY, Enric (2004): «Introducció», dins ROBERT, Robert: *Barcelona avui en dia*. Barcelona: Empúries, p. 7-21.
- CASTELLANOS, Jordi (1996): «Mercat del llibre i cultura nacional (1882-1925)», *Els Marges*, 56, p. 5-38.
- EpCar* (1994): *Epistolari Josep Carner*, I. MANENT, Albert / MEDINA, Jaume (ed.). Barcelona: Curial.
- EpCar* (1995): *Epistolari Josep Carner*, II. MANENT, Albert / MEDINA, Jaume (ed.). Barcelona: Curial.
- FABRA, Pompeu (1915): «Cal gramàtica als escriptors». *La Revista*, 2 (10-VI), p. 1-3.
- FABRA, Pompeu (1929): «Emili Guanyavents». *Almanac de Catalunya 1929*. s. l. [Barcelona]: Antoni Serrano-Victori, p. 24.
- FABRA, Pompeu (1932): «Filòlegs i poetes», dins *El català literari*. Barcelona: Editorial Barcino, p. 69-76.
- FARRAN I MAYORAL, Josep (1916): «L'“Ofrena” de J. M. López-Picó». *La Revista*, 8 (30-I), p. 12-13.

- GARCÉS, Tomàs (1927): «Conversa amb Josep Carner». *Revista de Catalunya*. Vol. VII, núm. 38 (agost), p. 141-146.
- GAZIEL (1962): «Una època memorable», dins OLLER, Narcís: *Memòries literàries. Història dels meus llibres*. Barcelona: Aedos, p. IX-XLVIII.
- GIRBAL, E. (1920): «Els Jochs Florals de Barcelona y la qüestió ortogràfica». *Lectura Popular. Biblioteca d'autors catalans*, Vol. XIX, núm. 318, s.d., p. 129-135.
- GRILLI, Giuseppe (1991): «Estudi introductori» a Narcís Oller, *Isabel de Galceran i altres narracions*. Barcelona: Edicions 62, p. 7-40.
- GUANSÉ, Domènec (1927): «Com prepara Narcís Oller l'edició de les obres completes. La seva adaptació a les normes de l'Institut. Una escenificació de *La Papallona*». *La Publicitat*, 15 de desembre, p. 1.
- GUANSÉ, Domènec (1928): «Les Lletres», *Revista de Catalunya*, Vol. IX, núm. 51 (setembre-octubre), p. 320-329.
- GUANSÉ, Domènec (1966): *Abans d'ara (Retrats literaris)*. Barcelona: Edicions Proa.
- GUANYAVENTS, Emili (1928): «Advertiment del corrector», dins *Obres completes de Narcís Oller. I: La Papallona. L'Escanyapobres*. Barcelona: Gustau Gili, p. V-VII.
- JULIÀ I CAPDEVILA, Lluïsa (2003): «*Mireia* de Maria-Antònia Salvà en la normativització de la llengua literària moderna». *Estudis de llengua i literatura catalanes/XLVII. Miscel·lània Joan Veny*, 3, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 191-238.
- JULIÀ I CAPDEVILA, Lluïsa (2005): «El model literari de Joaquim Ruyra. Les relacions entre gramàtics i escriptors». *Homenatge a Joaquim Ruyra en el centenari de Marines i boscatges: 1903-2003: Sala Prat de la Riba, 3 de novembre de 2003*. IEC: Barcelona, p. 23-39.
- LLANAS, Manuel (1997-2001): «Contribució a l'inventari de l'obra dispersa i original de Narcís Oller». *Anuari Verdguer*, 10, p. 9-17.
- LLANAS, Manuel / PINYOL, Ramon (2011): «El traspàs de l'Editorial Catalana a Antoni López-Llausàs (1924-1925)». *Els Marges*, 95, p. 72-93.
- LLIGA CATALANA (1933): *Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista. 1901-1933*. Barcelona: Biblioteca de la Lliga Catalana.
- LÓPEZ-PICÓ, J. M. (1921): «Les primeres bones festes», dins *Lleures barcelonins*. Barcelona: Editorial Catalana, s.d., p. 27-32.
- LÓPEZ-PICÓ, J. M. (1929): *Butlletí del temps*. Barcelona: Publicacions de «La Revista».
- MANENT, Albert (1982): *Josep Carner i el Noucentisme. Vida, obra i llegenda*. Barcelona: Edicions 62, 2^a ed.
- MARFANY, Joan-Lluís (1975): *Aspectes del Modernisme*. Barcelona: Curial.
- MARTÍ BAIGET, Maria (2007): *Francesc Matheu i la revista Catalana. L'oposició a la normativització del català (1918-1926)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MARTÍNEZ-GIL, Víctor (1997): «Correctors i escriptors en la literatura catalana: el concepte de coautoría lingüística». *Llengua & Literatura*, 8, p. 189-218.
- MARTÍNEZ-GIL, Víctor (1999): «L'evolució textual de *L'Escanyapobres*» dins AA. VV.: *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui Narcís Oller. Valls, 28, 29 i 30 de novembre de 1996*. Valls: Cossetània, p. 277-287.

- MASERAS, Alfons (1996): *Vida de Narcís Oller*. A cura de Montserrat CORRETGER. Tarragona: Edicions El Mèdol.
- MATHEU, Francesc (1914): «C. Planas y Font». *Lectura Popular. Biblioteca d'autors catalans*, 72, vol. V, s.d., p. 33-34.
- MIRACLE, Josep (1968): *Pompeu Fabra*. Barcelona: Aymà.
- MOLAS, Joaquim (1983): «La cultura catalana i la seva estratificació», dins *Reflexions crítiques sobre la cultura catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 133-155.
- MOLAS, Joaquim (1996): «Josep Franquesa i Gomis, poeta i activista oblidat». *L'Avenç*, 200, p. 84-87.
- OLLER, Narcís (1918): *Al llapis y a la ploma. Varia*. Barcelona: La Il·lustració Catalana.
- OLLER, Narcís (1962): *Memòries literàries. Història dels meus llibres*. Barcelona: Aedos.
- OLLER, Narcís (1991): *Isabel de Galceran i altres narracions*. GRILLI, Giuseppe (ed.). Barcelona: Edicions 62.
- ORS, Eugeni d' (1908): «Prolec» a Guerau de Liost, *La Montanya d'Amethystes*. Barcelona: Octavi Viader, p. V-XI.
- ORS, Eugeni d' (1916): «Del modelat dels pobles». *La Veu de Catalunya*, 12 de gener, p. 1.
- ORTÍN, Marcel (1996): *La prosa literària de Josep Carner*. Barcelona: Quaderns Crema.
- PANYELLA, Ramon (2007): «“Los poetas del renacimiento son escritores y soldados á la vegada”. Una aproximació als quasi primers trenta anys (1875-1903) de l'activisme catalanista de Josep Franquesa i Gomis», dins PANYELLA, Ramon (ed.): *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Lleida; Barcelona: Punctum & GELCC, p. 221-232.
- PEDRAZA I JORDANA, Xavier (2003): *Emili Vallès i Vidal. Filòleg i matemàtic. En el 125è aniversari del seu naixement*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; Ajuntament d'Igualada.
- PERICAY, Xavier / TOUTAIN, Ferran (1996): *El malentès del Noucentisme. Tradició i plagi a la prosa catalana moderna*. Barcelona: Proa.
- PLA, Josep (2012): *El quadern gris. Un dietari*. A cura de Narcís GAROLERA. Barcelona: Edicions Destino.
- RAFANELL, August (2011): «Pels límits de la consciència», *Notícies d'abans d'ahir*. Barcelona: A Contravent, p. 95-148.
- RAFANELL, August (2015): «El bàrbar domesticat. L'adopció noucentista de Prudenci Bertrana». *Actes del I Simposi Internacional sobre el Noucentisme*, en premsa.
- RIBA, Carles (1918): Jordi March [Carles Riba]: «De Pompeu Fabra, encara. Il·lustracions i corol·laris». *La Veu de Catalunya* (23 d'agost), p. 9.
- RIBA, Carles (1919): Jordi March [Carles Riba]: «Ruyra», *La Veu de Catalunya* (22 d'agost), p. 9.
- RIBA, Carles (1921): *Escolis i altres articles*. Barcelona: La Revista, p. 165-168.
- RICO, Albert / SOLÀ, Joan (1995): *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*. València: Universitat de València.
- ROIG ROSICH, Josep M. (1992): *La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya. Un assaig de repressió cultural*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- ROURE, Conrad (1920): «Pròleg explicatiu» a [ROBERT, Robert]: *Un Tros de Paper*. Barcelona: Editorial Catalana, p. 5-8.
- RUCABADO, Ramon (1910): «Campañas civilistas en Cataluña. La “Lliga del Bon Mot”», *La Cataluña*, Vol. IV, núm. 129 (26 de març), p. 186-187.
- RUIZ MANENT, José M.^a (1928): «Notas críticas. Novela. Oller, Narcís: Obres completes. Volumen I». *El Sol*, 23 de setembre, p. 2.
- RUYRA, Joaquim (1919): «Ave Maria Puríssima», *La Parada*. Barcelona: Editorial Catalana, p. 3-7.
- RUYRA, Joaquim (1920): *Pinya de rosa*, 2 vols. Barcelona: Editorial Catalana.
- SÀNCHEZ I FERRÉ, Pere (1990): *La maçoneria a Catalunya. 1868-1936*. Barcelona: Edicions 62.
- SUNYER, Magí (2012): «Editar Narcís Oller». *Anuari Verdaguer*, 20 (2012), p. 299-306.
- SEGARRA, Mila (1999): «L'establiment d'una norma: la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1911-1918)», dins CANO, M. Antònia / MARTINES, Josep / MARTINES, Vicent / PONSODA, Joan J. (ed.): *Bescanvi i identitat: interculturalitat i construcció de la llengua*. Alacant: Universitat d'Alacant; Universitat de València, p. 243-270.
- SEGARRA, Mila (2004): «Joaquim Ruyra i l'Institut d'Estudis Catalans», dins MALUQUER I FERRER, Joan (ed.): *Primer Simposi Joaquim Ruyra. Blanes, 29, 30 i 31 de maig del 2003. Als cent anys de l'eclosió literària de Joaquim Ruyra. Marines i boscatges*. Cabrera de Mar: Fundació Universitat Catalana d'Estiu; Universitat de Girona; Galerada, 2004, p. 235-259.
- SERRAHIMA, Maurici (1948): «El món de Narcís Oller», dins OLLER, Narcís: *Obres completes, II*. Barcelona: Selecta, p. 1061-1093.
- SERRAHIMA, Maurici (1972): *Dotze mestres*. Barcelona: Destino.
- SOLÀ, Joan / MARCET I SALOM, Pere (1998): «Bibliografia de Pompeu Fabra», *Homenatge a Pompeu Fabra 1868-1948. Fidelitat a la llengua nacional. Biografia. Antologia. Bibliografia*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 17-222.
- TASIS, Rafael (1961): «Difusió de les idees. Les edicions», dins *Un segle de vida catalana. 1814-1930, II*. Barcelona: Alcides, p. 1189-1194.
- TERMES, Josep (2011): *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*. Barcelona: L'Avenç.
- TOUTAIN, Ferran (2007): «Un món de mones. La persistència de Robert Robert», *Trípodos*, 20, p. 19-26.
- UNAMUNO, Miguel de (1899): «La bogeria, de Narcís Oller [sic]». *La Vida Literaria*, 6, 11 de febrer, p. 112.
- VALLÈS, Emili (1922): «Francesc P. Briz», dins BRIZ, Francesc P.: *La panolla*. Editorial Catalana: Barcelona, p. 5-10.
- VAYREDA, Marian (1921): *La punyalada. Novel·la muntanyenca*. Barcelona: Editorial Catalana.
- YATES, Alan (1975): *Una generació sense novel·la?* Barcelona: Edicions 62.

RESUM

El 1917, la creació d'Editorial Catalana suposa un punt culminant en les evolucions del Noucentisme. Josep Carner, en qualitat de director literari del projecte, hi va planejar la reposició de la prosa catalana segons uns nous patrons estètics i idiomàtics. Per imposar-los, es va haver de servir tant d'autors contemporanis com dels que havien produït la seva obra en una època anterior. Els prosistes que participaven dels nous corrents van adaptar a consciència la llengua i l'estil dels seus originals. En canvi, els autors que, com Narcís Oller, van ser recuperats amb reedicions d'obres més o menys antigues es van haver de resignar a veure com se'ls sotmetia a tot de manipulacions textuales, resultat de l'aplicació, no solament de les noves normes ortogràfiques, sinó de les gramaticals, lèxiques i fins de gust que van dominar el nou moment de la història cultural catalana.

MOTS CLAU: Noucentisme, arbitrarisme, narrativa, Emili Vallès, Emili Guanyavents.

ABSTRACT

The reprints of the «Biblioteca Catalana» (1919-1922)

In 1917 the creation of *Editorial Catalana* marks the climax of the nineteenth-century Catalan politico-cultural movement called *Noucentisme*. Josep Carner, as literary coordinator of the project proposed a reform of Catalan prose based on new aesthetic and idiomatic models. To make them viable, it was necessary that they should serve both contemporary authors and those who had written at an earlier time. Prose writers who accepted the new trend conscientiously adapted the language and style of their writing. On the other hand, authors like Narcís Oller whose older work was reprinted were forced to see their literary output manipulated, not only through the application of new spelling rules, but also grammatical and lexical innovations or even just fancies of the new era of Catalan cultural history.

KEY WORDS: *Noucentisme* (nineteenth-century Catalan politico-cultural movement), arbitrariness, narrative, Emili Vallès, Emili Guanyavents.